

Izobraževanje

O novem izobraževanju (1912)

Izobraževanje se deli na tisto, ki se podreja vladanju, in tisto, ki sega onkraj njega. V dobi absolutizma so strokovnjaki za izobraževanje sledili vladnim smernicam in standarde izobraževanja v celoti podredili politiki. V obdobju Republike Kitajske so morali strokovnjaki za izobraževanje standarde izobraževanja postaviti na temelje ljudstva, kar je terjalo izobraževanje, ki sega onkraj oblasti. Izobraževanje, podrejeno oblasti, ki je bilo proti koncu dinastije Qing v izobraževalni stroki zelo popularno, se je imenovalo »narodno vojaško izobraževanje«. Skupaj s socializmom se je bliskovito razširilo, medtem ko so se v drugih državah že kazali znaki njegovega zatona. V naši državi sta pritisk močnih sosedov in že pred leti izgubljena suverenost terjala samoobrambo; država bi si težko opomogla, če se ne bi oprla na vojaško silo. Zato je po vojaški vstaji zelo malo verjetno, da bi zavladovalo obdobje brez vojaške oblasti, kar pomeni, da bo vojaška družba na Kitajskem za vedno ohranila pomemben položaj. Zato je tako imenovano narodno izobraževanje danes nenadomestljivo.

Kljub temu je značilnost sodobnega sveta konkurenčnost, ne samo kar zadeva vojaško moč, temveč tudi kar zadeva finančne vire. Poleg tega je polovica vojaške moči ravno tako odvisna od finančnih virov. Obstaja torej še druga vrsta izobraževanja, ki je oblasti podrejena, tako imenovano utilitaristično izobraževanje. To se osredotoča na življenje ljudstva in najbolj goreče poudarja vse od splošnih znanj, večine rokovanja z lesom, kuhanja in šiviljstva do kovaštva, mizarstva in lončarstva. Teorija omenjenega izobraževanja je nastala

v Ameriki, vendar se je razširila tudi v celinski Evropi. Prst naše države ni bogata, industrija potrebuje mlade ljudi, med ljudstvom je veliko brezposelnih, zato je naša država precej revna. Iz teh razlogov je utilitaristično izobraževanje pri nas eden od prioritetenih ciljev.

Druga pa je doktrina močne vojske in bogate države. Če privzamemo, da je država močna, kako bi torej lahko obstajala brez številnih vojn in osvajanj? Če je država bogata, to neizogibno pomeni, da vedoči izkoriščajo nevedne in močni šibke, iz česar izhaja velik razkol med bogatimi in revnimi. Zato si moramo postaviti vprašanje, kako naj ne bi prihajalo do krvavih spopadov med lastniki kapitala in delavci. Ta doktrina zagovarja stališče, da izobraževanje moralno kultivira ljudstvo. Kakšno je torej njeno razumevanje ljudske kreposti? Razpravlja o francoski revoluciji in njenih sloganih, o svobodi, enakosti in bratstvu. V čem je njena glavna ideja etike? Konfucij je dejal: »Želje preprostega človeka se ne morejo spremeniti.« Mencij je dejal, da »plemenitnika bogastvo ne more pokvariti, revne zunanje okoliščine ne morejo spremeniti njegove trdne volje, moč ga ne more upogniti. To je pomen svobode.« Konfucij je dejal: »Kar ne želiš sebi, ne delaj drugim.« Zigong je rekel: »Ne želim hvaliti drugih ljudi in želim, da drugi ljudje hvalijo mene.« V poglavju »Obredje« *Velikega učenja* je zapisano: »Česar človek ne spoštuje pri svojih nadrejenih, naj ne kaže v svojem odnosu do podrejenih, naj ne kaže pri služenju svojim nadrejenim, kar sovraži pri tistih, ki stojijo pred njim, naj ne začanja pred tistimi, ki so za njim, kar sovraži pri tistih, ki so za njim, naj ne poklanja na desno stran, kar noče dobiti z leve strani. To se imenuje načelo, s katerim, kot z merilnim kvadratom, uravnavamo svoje obnašanje.« V *Knjigi pesmi* je zapisano: »Koliko veselja je v teh vladarjih, očetih ljudstva!« Ko vladar ljubi, kar ljubi ljudstvo, in sovraži, kar sovraži ljudstvo, je tisto, kar se imenuje starši ljudstva. V *Knjigi pesmi* je zapisano: »Visoko je Južno gorovje s svojim ogromnim kupom kamnov! In izjemno spoštovan si ti, veliki učitelj Yin, ljudje se vsi zgledujejo po tebi.« Vladarji držav ne bi smeli spregledati previdnosti. Če skrenejo k zlobni sebičnosti, bodo v sramoto kraljestvu.« Mencij je dejal: »Vdove, vdovci, ljudje brez otrok, sirote, vsi reveži pod nebom so brez izhoda.« Konfucij je dejal: »Če se lahko postaviš v vlogo drugega, se to imenuje ljubezen.« Stari bi temu rekli sočlovečnost. Vse troje je izvor etike in zato je to stvar, s katero se ukvarja etično izobraževanje ljudstva.

Lahko bi rekli, da je etika ljudstva končni smoter izobraževanja. Toda izobraževanje ljudske etike še vedno ne seže onkraj posvetnih stvari in ne dosega političnega. Končni cilj najboljše vlade na svetu še vedno ne sega onkraj blagostanja večine. Večina pa nastane s seštevanjem posameznikov. Blagostanje enega človeka je biti oblečen in sit. In ko seštejemo posameznike in nastane

večina, lahko govorimo o enakem blagostanju. Razsojanje zakonodajnega ministrstva, izvrševanje ministrstva za administracijo, obramba ministrstva za sodstvo, vse to stremi k temu cilju. Če spregovorimo še o doseganju morale in blagostanju etike javnega dobrega, kar so socialisti poimenovali zlata doba prihodnosti in »vsak po svojih močeh ter vsakemu glede na njegove potrebe«, ugotovimo, da tudi to ne seže onkraj blagostanja tega sveta v danem trenutku. In tako je tudi s politiko. In tudi vsako izobraževanje, podrejeno politiki, je podrejeno temu.

Kljub temu ljudje ne morejo živeti, ne da bi jih na koncu doletela smrt. Posvetno blagostanje se na smrtni postelji konča. Če imajo ljudje za svoj smoter zgolj blagostanje, ki se na smrtni postelji konča, kakšno vrednost ima potem takem življenje? Država ne more obstajati, ne da bi izumrla, svet ne more nastati, ne da bi propadel. Ljudstvo neke države, človeštvo celotnega sveta, se iz generacije v generacijo spreminja, zato ne more imeti drugega smotra kot minljivo srečo. Kakšno vrednost ima potem ljudstvo oziroma človeštvo? Če se pogovarjamo o etičnosti samomora pri posamezniku in umiranju za pravični cilj, se moramo vprašati, kaj bi to lahko pomenilo v kolektivnem smislu, v smislu družbe? Če mora posameznik umreti, da doseže svobodo, ali svoboda nekega ljudstva ne pomeni nenehnega prelivanja krvi celotnega naroda do zadnje kaplje, pri čemer njegova lastna država postane njegov grob? Če človek v času lastnega minljivega življenja ne zmore doumeti pomena katastrofe, gotovo nima niti pravega raziskovalnega duha niti ambicioznega dolgoročnega načrta. Tak človek lahko išče le hipne zadovoljitve in stremi k hitremu uspehu. Le kako se potem lahko obvaruje pred izgubo svoje integritete in posledično celotnega ugleda? Pregovor pravi, da tisti, ki je v dogodku udeležen, nima objektivnega pogleda, in šele zunanji gledalec lahko sodi o njem. Če nismo zmožni misliti zunaj tega sveta in ne moremo dobro upravljati s stvarmi s tega sveta in če merimo zgolj na blagostanje tega sveta v danem trenutku, ne moremo imeti koncepta sveta, ki bi bil ločen od posvetnih zadev. Le kako bi lahko potemtakem njegov smoter to presegal?

Politiki imajo za končni smoter posvetno blagostanje. Kaj pa strokovnjaki za izobraževanje? Njihov svet ima dve plati, kot ima list dve strani. Ena je pojav, druga pa substanca. Stvar sveta pojavov se imenuje politika, zato je njen cilj ustvariti posvetno blagostanje. Stvar sveta substance pa se imenuje religija, katere smoter je ugotoviti, kako se osvoboditi stremljenja zgolj k posvetnemu blagostanju. In zato izobraževalci delujejo v pojavnem svetu, po drugi strani pa jih zanima svet substanc. Zato koncept substancialnega sveta razumejo kot končni smoter, posvetno blagostanje pa kot način doseganja tega substancialnega koncepta sveta.

V čem je potemtakem razlika med pojavnim in substancialnim svetom? Prvi je relativen, drugi pa absoluten. Prvega omejuje zakon vzročnosti, medtem ko je drugi onkraj njega. Prvi ima s časovno-prostorskim svetom nepreklicno vez, o drugem pa lahko govorimo kot o brezprostorskem in brezčasnem. Prvega lahko izkusimo, drugi pa je odvisen od neposredne percepcije. Zato substancialnega sveta ne moremo opisovati. A čeprav je iz vrste konceptov, si ne moremo kaj, da ga ne bi poskusili poimenovati ali izreči njegovega načela delovanja; lahko bi ga imenovali Veliko poslednje, ali božanstvo, oziroma temna plat zavesti, ali nezavedna volja. Imenovali bi ga lahko nešteto stvari, koncept pa je samo eden. Čeprav so filozofske šole različne, prav tako kot so različni verski obredi, je najvišji koncept, ki ga dosežejo, enak. Pri tem nista izvzeti niti najbolj plitka materialistična filozofija niti najbolj naivna vera, ki moleduje za dolgo življenje in pričakuje materialno blagostanje.

Glede na povedano se nam zastavi naslednje vprašanje: Kako da se izobraževalci ne morejo povezati z vero in se morajo opirati na blagostanje pojavnega sveta? Odgovor se skriva v dejstvu, da je svetu inherentna pesimistična religija ali filozofija, ki postavlja v ospredje razlog koncepta substancialnega sveta, medtem ko zavrača pojavni svet. Zavrača ga zaradi civilizacije pojavnega sveta kot izvora zla. Sami menimo, da ni tako. Pojav in substanca sta zgolj dve plati enega samega in istega sveta, ki pa nista nujno v konfliktu. Zdi se nam, da ta substancialni svet, kljub temu, da temelji na pojavnem in je sredi njega, ne obstaja šele na podlagi njegovega uničenja. Obstajata dve pomembni oviri pri prestopu ljudi iz pojavnega v substancialni svet: razlika med človekom in sebstvom ter hlastanje po blagostanju. Ljudje si glede na zmožnost samoobrambe v življenjski moči niso enaki, glede na različno rabo moči samostojnosti pa so si neenaki tudi v življenjskem bogastvu. Z razliko med močnimi in šibkimi ter bogatimi in revnimi nastaja zavest o drugem. Šibki in revni trpijo zaradi tega, ker niso dovolj srečni, zato se pri njih pojavi zavedanje o prizadevanju za nekaj. Če se ta obstoječa želja izjalovi, brezkončno trpijo. Če pa jo dosežejo, je nikoli ni zadosti. Ko se tako vrtijo v pojavnem svetu, so ločeni od substancialnega sveta. Ko se posebna zavest pojavnega sveta popolnoma pistoveti, postane identična s substancialnim svetom; nedvomno drži, da posvetno blagostanje postane vzvod za doseganje substancialnega sveta trpečih ljudi. Ideji vojaške oblasti in pragmatizma ne zadovoljita potreb po samoobrambi in samozadostnosti. Etično izobraževanje pa izumi vzajemno obrambo in vzajemni obstoj, izniči pehanje za srečo in tako pozabi na sebstvo. Od tod izvira njegovo poudarjanje pomena izobraževanja o konceptu substance.

Kakšna je metoda pristopanja h konceptu substance? Negativni pristop se nanaša na pojavni svet, ki ga ne zavrača, vendar se tudi ne naveže nanj, pozitivni

pristop pa se nanaša na substancialni svet, z veliko željo in postopnim razumevanjem. Sledenje pravilu svobode mišljenja in govora ni omejeno na eno filozofsko šolo ali eno samo religiozno doktrino, ampak je vedno odvisno od svetovnega nazora. Tovrstnega imenovanja ne znam opredeliti, zato mu bom rekel kar svetovno izobraževanje, čeprav o svetovnem izobraževanju ni mogoče zgolj mimogrede kramljati in prav tako njegovega odnosa do pojavnega sveta ni mogoče prevzemati zgolj na podlagi besed. Kateremu načinu naj sledimo v tem primeru? Spregovorimo o izobraževanju o občutku za lepo. Če o občutku za lepo govorimo kot o spoju lepote in občudovanja, se umešča med pojavni svet in svet substance ter ju povezuje. Izumil ga je Kant, filozofi, ki so mu sledili, pa mu niso oporekali. V pojavnem svetu imajo vsi ljudje občutke ljubezni, strahu, veselja, jeze in žalosti, ki izhajajo iz pojava ločitve in združitve življenja in smrti, sreče in nesreče, dobrega in zlega. Ko pridemo do umetnosti slikarstva, katere predmet je bil ta občutek, v to ne dvomimo. Ker želijo strokovnjaki za izobraževanje prek pojavnega sveta prodreti v koncept substancialnega sveta, se ne morejo izogniti izobraževanju o občutku za lepo. Takoj ko vstopimo v svet poezije, se interes za pojavne stvari, kot so kuhanje, hrana in pijača, spremeni. Brž ko so na sliki upodobljeni tudi jezik ognjenika, razbitine ladje ter grozljivi in strašljivi pojavi, postanejo vredni strahospoštovanja. V tem primeru pojavnega sveta ne zavračamo, vendar se nanj tudi ne navezujemo nepreklicno.

Sodobno izobraževanje ne more spregledati vseh omenjenih vrst izobraževanja. Vojaško narodno izobraževanje, pragmatično izobraževanje in etično izobraževanje so podrejeni vladnemu izobraževanju. (Moralno izobraževanje naše države ima drugačen svetovni nazor.) Svetovni nazor in izobraževanje o estetskem občutku vladno izobraževanje presejata.

Za primer vzemimo tradicionalno kitajsko izobraževanje. V dobi Yu¹ je Kuai potomce poučeval o devetih vrlinah ter o krepostnem in umetnostnem izobraževanju, opirajoč se na *Knjigo glasbe*. Za primer vojaškega izobraževanja pa imejmo Qingsanwujevo poučevanje ljudstva o šestih krepostih in šestih vednih, o moralnem izobraževanju iz časa uradništva dinastije Zhou in o šestih umetnostih, z lokostrelstvom in dirkanjem z vozovi na čelu. Računstvo lahko primerjamo s pragmatizmom. Obredje je nudilo izobraževanje o krepostih, glasba pa umetnostno izobraževanje. Za primerjavo lahko vzamemo zahodno izobraževanje, starogrško izobraževanje o gimnastiki in umetnosti, torej nauk o vojaškem ljudstvu in izobraževanju o umetnosti. Sodobni evropski strokovnjaki za izobraževanje, na primer gospod Herbart, podpirajo nauk o umetnostnem izobraževanju, medtem ko v sodobnih ZDA Dewey zagovarja pragmatizem.

1 Op. prev.: država v obdobju dinastije Zhou (1046–771 pr. n. št.).

Če se opremo na psihološko plat, je vojaško narodno izobraževanje podrejeno volji, pragmatizem je podrejen vednosti, moralno izobraževanje je združljivo z voljo in čustvi, umetnostno izobraževanje se navezuje na čustva, medtem ko svetovni nazor vse te vidike združuje v eno.

Če sodimo po treh vrstah izobraževanja, je doktrina vojaškega naroda enaka telovadbi, pragmatizem je učenje, ljudska krepost in izobraževanje o umetnosti se navezujeta na moralno izobraževanje, medtem ko svetovni nazor vse tri povezuje v eno.

Če gledamo z vidika metod strokovnjakov za izobraževanje, pa vojaška narodna doktrina, svetovni nazor in umetnostno izobraževanje štejejo za formalizem, pragmatizem za esencializem, moralno izobraževanje pa za oboje hkrati.

202

To lahko prikažemo s prisposodobno človeškega telesa: vojaško narodno izobraževanje so kosti, ki jih uporabljamo za samoobrambo; pragmatizem sta trebuh in drobovje – uporabljamo ju za prehranjevanje; ljudska krepost so pljuča in cirkulacijski sistem, ki povezuje celotno telo; umetnostno izobraževanje je živčni sistem, ki je namenjen posredovanju; svetovni nazor pa je zmožnost imaginacije. Kar zadeva duševnost, pa jo lahko iščemo brez sledu. Ta namreč nadzoruje vseh pet skupaj, ne da bi zanemarila eno na račun drugega.

Teh pet naukov lahko razporedimo v različne učne predmete. Glede na to, da narava teh predmetov ni ista, je tudi delež vsakega nauka različen. Oblika narodnega jezika in narodne literature ter slovnica, ki jima pripada, sta del praktične vrednosti, medtem ko veda o besedišču sodi v domeno občutka za lepo. Vojaško narodno izobraževanje potemtakem obsega deset odstotkov njene vsebine, pragmatizem štirideset odstotkov, moralna izobrazba dvajset odstotkov, umetnostna izobrazba petindvajset odstotkov, svetovni nazor pa pet odstotkov.

Kultiviranje značaja in moralno izobraževanje sta del izobraževanja o lepem in svetovnega nazora.

Zgodovina in geografija spadata pod pragmatizem. Kar je povezano z njim, mora sobivati z vsemi doktrinami. Zgodovinski junaki, geografsko težko dostopna področja ter vojaški uspehi so povezani z vojaško ljudsko doktrino. Zapisi o znanih umetnikih in razvoju umetnosti, slikanje različnih krajev in pokrajin ter ustvarjanje različnih umetniških del sodijo na področje izobraževanja o lepem. Opisovanje običajev in zapisi o modrecih so del izobraževanja o kreposti; zgodovina se deli na obdobja in teži k zaključenosti, medtem ko ima geografija meje in teži k prostorski neskončnosti; skupaj z zgodbami o mučenikih, filozofih in verskih voditeljih vse to združuje svetovni nazor.

Aritmetika spada pod pragmatizem, saj so števila povsem abstraktna. Grški filozof Pitagora je števila razglasil za izvor vseh stvari; to je tudi ena plat svetovnega nazora, medtem ko lahko različne geometrijske like štejemo k izobraževanju o estetiki.

Nešteto stvari pa je lahko v domeni svetovnega nazora.

Slikarstvo spada pod estetsko izobraževanje, čeprav lahko njegova vsebina obsega različne nauke. Tihožitja denimo vključujejo pragmatizem, medtem ko se zgodovinsko slikarstvo navezuje na etično izobraževanje. Cilje lepote in dostojanstva v slikarstvu pa lahko po drugi strani razumemo kot svetovni nazor.

Petje sodi k estetskemu izobraževanju, čeprav lahko njegova vsebina vključuje različne doktrine.

Obrt spada pod pragmatizem, čeprav lahko prav tako vzbuja občutje lepote.

Gledališče spada pod izobraževanje o estetiki, borilne veščine pa pod telovadbo in v doktrino o narodnem vojaštvu. Običajna gimnastika hkrati pripada izobraževanju o estetiki in vojaški narodni doktrini. Le glede elementa božanskega v umetnosti je težko rzsoditi, kakšen je njegov pomen znotraj razuma.

V dobi Mandžurcev je bilo kar s cesarskim dekretom zapovedanih veliko izobraževalnih ciljev, kot na primer zvestoba monarhu, čaščenje Konfucija, spoštovanje javnega, poudarjanje vojaških stvari in ljubezen do resnice. Spoštovanje vladarja se ne sklada z republikansko miselnostjo, čaščenje Konfucija je skregano z doktrino svobodne izbire religije (Konfucijev nauk se loči od poznejšega neokonfucijanstva in ostalih konfucionizmov), zato o vprašanju, ki se poraja, kam naj poznejše izobraževanje umesti Konfucija in njegov nauk (posebna razprava o tem ne bi bila odveč), na tem mestu ne bomo razpravljali. Slavljenje vojskovanja spada v domeno narodne vojaške doktrine, slavljenje resnice pa pod pragmatizem. Slavljenje javnega spada pod to, kar imenujem ljudska morala, katere obseg je neizbežno različno velik, zato potrebuje konsenz. O svetovnem nazoru in estetskem izobraževanju niso posebej spregovorili, zato morajo biti ljudje na to še posebej pozorni. Ravno zato je treba njun vzajemni vpliv šele dokazati, o njegovih značilnostih pa bodo morali sodobni strokovnjaki za izobraževanje, zlasti tisti, ki se ukvarjajo z izobraževanjem o blagostanju, dalje razpravljati.

Objavljeno v Dangdai zhengfu bao [Časopis sodobne vlade], št. 13, 11. februarja 1912.

Prevedla Katja Kolšek

Razpotje med starim in novim izobraževanjem (1919)

Današnja priložnost bi rad izkoristil za to, da vsem predstavnikom Kitajske založbe iz Chengjinjina odkrito izrazim svoje globoko spoštovanje in ponižnost. Kitajska založba je namreč velik obrat oskrbe z učnim materialom in vi, cenjeni gospodje, ste tako vsi po službeni dolžnosti povezani z izobraževalno dejavnostjo. Zato je tisto, o čemer želim danes z vami razpravljati, prav vprašanje izobraževanja. Sam z izobraževanjem v osnovnih šolah nimam kaj prida izkušenj. Povrhu nimam posebnega vpogleda v izobraževanje v provinci Zhili, zato o tem ne morem verodostojno govoriti. Zategadelj se bom glede vsakodnevnega izobraževanja, spoštovani gospodje, na splošno poučil kar neposredno od vas.

Glavno razpotje med starim in novim izobraževanjem je v tem: staro izobraževanje naše države kot ideal postavlja uradniški sistem izobraževanja (sistem cesarskih uradniških izpitov). Cesarski uradniški izpiti terjajo preizkus znanja iz klasičnih knjig. Izpiti naj bi preverjali znanje poezije in proze ter zmožnost pisanja poezije in proze; ravno tako ne bi smeli zanemariti večine pisanja tradicionalne pisave, branja starodavnih knjig ter zapisovanja in učenja na pamet vsakovrstnih starodavnih trivialnosti, najprej s pomočjo uporabe »Klasike tisočerih pismenk«¹ »Pesem nadarjenih otrok«, »Klasika štirih

1 Op. prev.: pesnitev iz 6. stoletja n. št., ki so jo na Kitajskem tradicionalno uporabljali za osnovo pri učenju branja.

pismenk»,² »Navodila za poučevanje otrok«, pozneje pa s prebiranjem *Štirih knjig in petih klasik* ter z učenjem pisanja »*Osemdelnega eseja*«,³ s »*Pesmijo v petih pismenkah in osmih tonih*« itn.⁴ Na drugi strani pa naj vse drugo, kot na primer naravni pojavi in družbene razmere, ne bi bilo vključeno v uradni učni načrt, kljub temu, da si otroci o tem še najbolj želijo kaj izvedeti, saj nikakor ni neposredno povezano z opravljanjem zgoraj omenjenih izpitov. Vnaprej določeni cilj klasičnih izobraževalcev temelji na uspešnem opravljanju izpitov tistih, ki se izobražujejo, zato ne upošteva razlik med značaji ali naravne nadarjenosti učencev, temveč uči, da obstaja zgolj eno samo pravilo: tisti, ki so sposobni, bodo nagrajeni, nesposobni pa kaznovani. To je podobno ravnanju z neživo materijo, brušenju izboklin kamna, kovanju grobega železa ali gozdarjevemu sekanju dreves za divjad, dresiranju psov in konj ali namernemu koristoljubnemu zločinskemu pohabljanju otrok. Že sama misel na to nas zmrazi. Nasprotno pa novo izobraževanje z globinskim proučevanjem razvojnega procesa otrokom pomaga z izbiro različnih ustreznih učnih metod. Podobno je delu agronoma, ki namaka izsušene rastline, ščiti šibkejše in jih v skrbi, da ne bi pomrznile, premesti v toplo gredo; če niso dovolj nahranjene, jih pognoji, če pa je svetloba premočna, jih skrrije pod barvno steklo; ločuje med različnimi vrstami in jih krči glede na število. Vedno se odloča šele na podlagi rezultatov večkratnih poizkusov. Še več, nenehno izvaja poizkuse, neprestano izboljšuje in se pri svojem delu nikoli ne drzne opirati na predsodke. Zato bi morali vodilni v znanosti o izobraževanju za začetek proučiti eksperimentalno pedagogiko. Eksperimentalni psihologi, pripadniki najnovejše znanstvene vede v Evropi in Ameriki, so torej tesno povezani z otroško razvojno psihologijo. Pri svojih subjektivnih poskusov razpravljajo o pragu zaznavanja, o mejah percepcije, o reprezentaciji prostora in časa, refleksiji, presoji, moči pozornosti, asimilaciji, povezovanju, izkušnji volje in o vsakem psihološkem pojavu posebej. Pri eksperimentih uporabljajo bodisi instrumente bodisi diagrame, govorni jezik ali pisanje. Pri tistih, s katerimi jih primerjajo, proučujejo vse povezave z njihovo starostjo, razliko med moškimi in ženskami ter zunanjim okoljem, oziroma z njihovimi predniki, da bi tako pridobili številne vzorce oziroma točke, kjer se med seboj razlikujejo. Zato strokovnjaki za izobraževanje dajejo prednost naravi in ne ohranjanju dosežkov prednikov ter poudarjajo razvijanje individualnega značaja pred uniformnostjo. Iz tega razloga pozivam vse strokovnjake za izobraževanje, da karseda množično sledite zastopnikom teh idej.

2 Op. prev.: pomemben učbenik iz dinastije Ming, poznan tudi kot *Klasika štirih pismenk*.

3 Op. prev.: osemdelni esej, literarna oblika, katere veččino pisanja so preverjali na tradicionalnih cesarskih izpiti. Slovel je po togosti in pustosti.

4 Op. prev.: Klasična oblika pesmi.

Spregovorimo najprej nekoliko o Tolstojevih svobodnih šolah in njihovi ustanovitvi še pred nastankom eksperimentalne pedagogike, torej o naslednikih naturalizma Jeana Jacquesa Rousseauja, Pestalozzija in Flauberta, v katerih učenci niso imeli vnaprej določenih prostorov, temveč so enkrat sedeli na klopeh, drugič se povzpeli na mize ali se naslanjali na okenske police, tretjič spet čepeli na tleh, kakor jim je bilo po volji. Tudi njihov učni načrt ni imel točno določenega časovnega okvira, pač pa je bil oblikovan glede na željo učencev; njihov pouk je potekal zgolj v obliki vprašanj in odgovorov. Slišal sem, da zadnja leta tudi v Belgiji obstajajo tovrstne šole; in zato moja malenkost, vaš ponižni služabnik, menim, da je uvajanje njihovega programa, ki je prilagojen začetku evropske vojne, glede na primerljive vrline zagotovo tudi pri nas neizogibno potrebno. Zatem spregovorimo nekoliko še o Deweyjevem pragmatizmu, o njegovi znani knjigi *Šola in vsakdanje življenje*, v kateri goreče razpravlja o škodljivosti razkola med učnim načrtom in družbo. V njej govori o šoli, ki je kot institucija priključena čikaški univerzi, glede na osnovne človeške potrebe, obleko in streho nad glavo, kot o treh temeljnih stebrih stavbe, razdeljene na tri manjše dele; prvič govori o obrti, kot na primer o mizarstvu in obdelovanju kovine, drugič o umetnosti kulinarike ter tretjič o spretnosti šivanja in pletenja. Tako ima namen opisati vse, kar spada v ta model, in prek tega osvetliti znanstveno načelo, ki je utemeljeno na tem, da se lahko s pomočjo kulinarike poučuje kemijo, s pomočjo pletenja in šivanja matematiko, s pomočjo ročnega dela fiziko in naravno zgodovino, s pomočjo surovin geografijo, s pomočjo raznolikosti tehnologij oziroma spretnosti različnih plemen iz različnih dinastij v zvezi z oblačenjem in prehranjevanjem pa osnove zgodovinopisja in antropologije. Zatem knjiga razpravlja o otroku prijaznih prostorih, kot si jih je zamislila Montessori, ki s posebej oblikovanimi raznovrstnimi pripomočki spodbujajo otrokovo domišljijo. V naši državi že obstaja prevod tega dela; predvidevam, da ste ga, gospodje, že prebrali. Nato Dewey spregovori o tem, da so nekateri delo razumeli kot teorijo prakse, za katero se ne ve več, zakaj so jo osnovali, in je najverjetneje temeljila na teoriji energije. Zagovorniki energije v sodobnih naravoslovnih znanostih, v zahodnih jezikih imenovane »*energy*«, se ukvarjajo z vsemi pojavi sveta, ki spadajo pod pretvarjanje energije, kot na primer nastajanje toplote s kurjenjem premoga in nastajanje pare z vrenjem vode, s parnimi stroji, s strojno opremo, posledično pa z vsemi vrstami energije, ki se pretvarja iz premoga v toploto, paro, stroje in pripomočke, ter prav tako z medsebojnim pretvarjanjem.

Zgolj glede na pretvarjanje energije obstaja razlika med ekonomskim in neekonomskim vidikom; primer za to je energija vode, ki lahko s premikanjem strojev generira elektriko. Naša država denimo ne uporablja mest morskega

plimovanja in slapov, zato tu ne more iti za ekonomski vidik. Sodobno izobraževanje, kot na primer slikanje ali katera druga podobna disciplina, po eni strani ostri vid in izboljšuje ročno spretnost, po drugi strani pa je proizvod procesa in ekonomska enota pretvarjanja energije. Ostale dejavnosti so večinoma veščine in ne proizvodi, zato jih ne moremo imeti za ekonomsko pretvarjanje, kot na primer, ko proučujemo obe plati hkrati, fiziologijo posameznika in potrebe družbe pri različnih vrstah dela energije rok in nog, pri odbojki ali nogometu, ali na primer v različnih oblikah transporta, s hitro hojo ali po vodi. Tako lahko obvladanje telovadbe, gojenje vsakodnevnih navad in vsakršno skrajno gibanje človeku pomagajo, da se izogne nečimrnosti, ki je zanj škodljiva. Kar zadeva druge nove teorije, ki jih sicer ne poznam dobro, pa ocenjujem, da jih je nešteto; vendar to, kar poznam, zadostuje, da lahko opazim smer razvoja sodobnega izobraževanja. V naši državi se izobraževalno področje kot pijanec plota drži zgolj majhnega števila učbenikov, kot so na primer starodavni »Klasika treh pismenk«, »Štiri knjige«, »Pet klasik« itn., ter z njimi posiljuje cele generacije učencev. Če želimo te napake kar najhitreje odpraviti, je treba takoj ustanoviti inštitut za eksperimentalno pedagogiko ter hkrati od učiteljev terjati visoko izobraženost, ki naj bo otrokom vedno za zgled. Poleg tega naj bi se otroci vedno lahko obrnili nanje za nasvet. S temi besedami bom končal svoj današnji govor o izobraževanju.

Besedilo govora na »Pozdravnem srečanju kongresa osnovnih šol province Zhili« v prostorih Kitajske založbe v Tianjinu.

Prevedla Katja Kolšek

Razvoj kitajskega izobraževanja (1924)

Če želimo raziskati razvoj kitajskega izobraževanja, se moramo najprej ozreti nazaj na obdobje najzgodnejše zgodovine. Že v pradavnini so bili modri in razsvetljeni učenjaki tesno povezani z vprašanji izobraževanja. V procesu vladanja državi in pri služenju v dobrobit ljudstva so ob soočanju s številnimi težavami postopno prišli do spoznanja, da če želimo v državi vzpostaviti trajen red, je treba pozornost preusmeriti na vprašanja izobraževanja v prihodnosti. Vprašanje izobraževanja je bilo za slavnega svetega kralja Shuna eno najpomembnejših vprašanj. Glede na zgodovinske zapiske je bil prvi v zgodovini, ki je imenoval »*situja*«,¹ bil pa je tudi razsvetljen človek, ki je z vidika najosnovnejših medsebojnih odnosov med ljudmi promoviral izobraževanje. Po pouku ljudstva o oranju s plugom ter pobiranju pridelkov in petih vrst žita je izdal odredbo, v kateri je ljudem naročal, naj bo med »očeti in sinovi sorodstvena ljubezen, med vladarjem in podložnikom pravičnost, med možem in ženo razlika, med odraslimi in otroki hierarhija, med prijatelji zaupanje«. To je Mencij zapisal dva tisoč let po Shunovi smrti. Čeprav tak stavek ne more sam po sebi služiti kot dokaz, ima tovrstno zgodovinsko gradivo vendarle veliko vrednost, saj gre za najstarejšo literarno razpravo o izobraževanju iz časov najzgodnejše zgodovine

1 Op. prev.: eden od treh najpomembnejših političnih položajev v dinastiji Han. Minister za množice, glej: [https://en.wikipedia.org/wiki/Situ_\(office\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Situ_(office)).

naše države. Iz *Shu jinga [Knjige zgodovine]* pa se lahko poučimo o še enem zgodovinskem dejstvu, ki nam lahko pomaga napraviti še korak dlje v razumevanju razvoja starodavnega izobraževanja. Glede na zgodovinske zapise iz »*Yaove knjige*«² je Shun dejal: »Kui je odredil, naj potomce poučujemo iz klasike o glasbi, saj je neposredna, a topla, široka, a hladna, je trdna, a ne tiranska, enostavna, a ne prevzetna.« Menil je torej, da je »glasba« zelo koristna z vidika harmoniziranja čustev mladih in da gre za večščino kultiviranja človeškega značaja. Očitno je, da je šlo za nujni razvoj. Živel je dva tisoč tristo let pred našim štetjem. Problemi izobraževanja tistega časa so bili naslednji: na eni strani je bil poudarek na moralni dolžnosti, na drugi pa na razvijanju in podpiranju različnih človeških vzvišenih in krepostnih lastnosti. To pomeni: da bi razvili moralnega človeka, je treba vpeljati moralno izobraževanje; če želimo imeti krepostnega človeka, je treba vpeljati izobraževanje o družbi. Ti dve misli se vzajemno prelivata, njun namen pa je utemeljevanje harmoničnih družbenih vezi. Starodavni učenjaki naše države so si za ta cilj marljivo prizadevali in ga na koncu tudi dosegli.

Nekoliko pozneje, v dvanajstem stoletju pred našim štetjem, je nastalo še več disciplin. Začeli so uvajati določeno disciplino, ki je visokemu plemstvu predpisovala gojenje treh vrtilin in treh načinov obnašanja, šest umetnosti, šest klasik ter hierarhijo med starejšimi in mlajšimi, navadnemu ljudstvu pa šest vrtilin, šest načinov obnašanja in šest umetnosti. Metode starodavnih strokovnjakov za izobraževanje naše države pa z več vidikov močno spominjajo na metode, ki jih je sodobna Kitajska uvozila z Zahoda. Natančneje, starodavno izobraževanje o vrtilinah je v resnici sodobna etika, medtem ko streljanje z lokom kot ena od šestih umetnosti (kot so obredje, glasba, streljanje z lokom, vožnja z vozovi, kaligrafija in matematika) pravzaprav sodi k sodobni telovadbi. Z izobraževanjem o vrtilinah in telovadbo je tesno povezana aritmetika. Ta se je preoblikovala v to, kar danes imenujemo vaja v abstraktnem mišljenju ali urjenje razuma. Izobraževanje o obredju danes razumemo kot neke vrste predmet, ki obsega območje med izobraževanjem o vrtilinah in urjenjem razuma. Če presojamo z današnjega vidika, lahko to časovno obdobje (od dva tisoč tristo let pred našim štetjem do dobe Mencija) razumemo kot obdobje, ki je na področju izobraževanja doseglo očitne uspehe; največji uspeh je ravnazon strukture starega šolstva in vzpon njegovega naslednika, tj. strukture velikih raziskovalnih inštitutov, imenovane »*chengjun*«.³ O tej strukturi moramo podati obsežno oceno, saj je njen pomen v utemeljitvi zametkov s

2 Op. prev.: Yao ali Tang Yao je bil eden od petih legendarnih modrih kraljev. Živel je približno 2200 let pred našim štetjem.

3 Op. prev.: model korejske univerze iz Severne Koreje »Seonngyungwan«.

strani države subvencioniranega sodobnega visokega šolstva. Približno v šestem stoletju pred našim štetjem je nekaj zasebnih šol, ki so bile podobne starogrškim izobraževalnim institucijam, postalo izredno vpliven sestavni del izobraževalnega sistema. V dobi stotih šol iz tega časa sta se začeli oblikovati dve ugledni šoli, pri čemer je bilo pomembno, da sta na različna vprašanja podali svoje odgovore. Na eni strani je Konfucij s štirimi disciplinami – nrvnost, jezik, problemi vladanja in literatura – razsvetljeval Kitajsko, medtem ko je na drugi strani Mozi Kitajsko razvijal z vidika taktike, s tem ko je predaval o logični, abstraktni in dialektični metodi dela. Kljub temu Mozi z vidika poudarjanja političnega in etičnega izobraževanja ni zaostajal za Konfucijem. Najbolj presenetljivo pa je, da se je v svojem nauku dotaknil celo optike in mehanike, kar je navsezadnje tesno povezano s sodobnimi znanstvenimi disciplinami. V svojih delih omenja fiziko in kemijo, a na žalost je njegov talent doživel usodo glasu vpijočega v puščavi. Vendar ne bi mogli reči, da Mozi ni bil deležen podpore svojih vrstnikov zaradi njihovega nazadnjaštva, saj je bila podoba tedanje Kitajske izjemno pestra.

Zgoraj omenjene ovire so nedvomno posledica tega, da si je praznoverno konfucijanstvo priborilo prevladujoč položaj. Vrača so v Mozijevih teoretskih razpravah zastopali tradicionalno konfucijansko prepričanje. Verjeli so, da imajo vse stvari dušo. Za družbene in naravne pojave so ponujali mistične razlage; dojemali so jih kot posledico premene med *yin* in *yang* ter dejstva, da so vse stvari sestavljene iz petih elementov (voda, les, kovina, ogenj in zemlja). Ker so bili soočeni z materialnimi omejitvami, so bili tudi glede spoznanja močno omejeni. Še bolj nesrečna okoliščina pa je bila, da je imel teologizirani konfucianizem v tistem času tako v javnih kot zasebnih šolah izjemno pomemben položaj.

Ker je v prvem stoletju našega štetja v našo deželo prišla indijska filozofija, je to na področju izobraževanja, natančneje, filozofije pomenilo velike in izjemno pomembne spremembe. Ugotovili so, da je indijska filozofija skladna z Laozijevim in Zhuangzijevim naukom. Tako so se pojavili trije razvojni trendi. To je šlo tako daleč, da so konfucijanski učenjaki manj pozornosti posvečali moralnosti in politiki, namesto tega pa se je pojavila Šola misterija, ki se je v 5. stoletju n. št. sistematično razširila po Kitajski.⁴ Do osmega stoletja našega štetja je konfucianizem ponovno pridobil vodilni položaj; zlasti t. i. »štiri discipline« so spet postale partikularna vsebina osnovnega izobraževanja. Indijska filozofija je torej povzročila postopen zaton intelektualnega področja, ki se je razvijalo nekaj stoletij pred njenim prihodom. Od takrat pa vse do devetega

4 Op. prev.: *Xuan xue* iz 4. st. pr. n. št.

stoletja so v šolah kot učni material uporabljali zgolj konfucianistične klasične knjige, z dodatkom nekaj teoretskih del Šole misterija. Za štiritisočletni razvoj kitajskega izobraževanja lahko rečemo, da niti v najmanjši meri ni bilo deležno kakršnega koli zunanega vpliva. Prišlo je zgolj do enostavne, a tudi nekaterih kompleksnejših sprememb.

Bistvo našega razpravljanja o razvoju kitajskega izobraževanja je omejeno zgolj na miselnost območja vzhodne Azije. Napraviti pa bi bilo treba še dodatno primerjavo med razvojem izobraževanja na Kitajskem in v Angliji. Oba častita hkratnost racionalno organizirane telovadbe in intelektualnega razvoja, oba pa sta s podobnimi poudarki izobraževanje sistematizirala. Kar zadeva izobraževanje o protokolu, smo opazili, da odobravata »vljudne manire«. Med kitajskim lokostrelstvom in dirkanjem z vozovi ter angleškim atletskim duhom lahko ravno tako opazimo nekaj skupnih točk. Tako pri angleškem kot kitajskem izobraževanju je cilj oblikovanje človekove osebnosti in značaja. Po tej strani je njun pogled na pomen znanosti o izobraževanju zelo podoben. Značaj in učenje bi morala, kot razlaga Konfucij, doseči harmonično enotnost; to se v ničemer ne razlikuje od angleškega stališča.

Konfucijanci so postavili »plemenitnika« kot ideal izobraževanja in terjali, da ga vsak, ki se izobražuje, tudi doseže. To je popolnoma enako angleškemu idealu »*gentleman*«. Ko prebiramo konfucijanske klasike, pogosto naletimo na besedo »*jun zi*«. Podobno kot pri angleški besedi »*gentleman*« smo tudi pri njej opazili podobno težavo pri razumevanju njenih bogatih in globokih implikacij. Da bi razumeli implikacije besede »plemenitnik«, preprosto prislunimo naukom predstavnikov konfucijanstva in samega Konfucija. Eden od Konfucijevih učencev, filozof Zengcan, je Menciju dejal: »Dragocene vrline plemenitnika so tri: 1. urejen videz, 2. nedostopnost, ki izraža počasnost, 3. prave barve, ki vlivajo zaupanje, in pridih »*chuci*«, ki še bolj poudarja njegovo ponižnost.« Vsi drugi pa menijo, da mora biti plemenitnik »urejene zunanje oprave, vendar s spoštovanja vrednim notranjim pogumom in vpogledom«. Temu sledi, da mora biti samozavesten, toda ne vzvišen, in strog, a ne krut. To je odprta kitajska razprava na temo plemenitnikovega obnašanja, hkrati pa je to stališče angleških teoretikov izobraževanja, ki temu namenjajo veliko pozornosti. Kar zadeva značaj in nrav plemenitnika, smo opazili, da je njegova temeljna lastnost spoštovanje iskrenosti. Plemenitniki »izvajajo obrede, izkazujejo človekoljubnost, verjamejo v uspeh«. Zato »plemenitniki častijo sveto, izražajo pa posvetno, hvalijo lepo, toda vzgajajo sočutje do nebogljenegega«. Kar zadeva samega plemenitnika kot takega, pa smo opazili naslednje posebnosti: »Vedoči ne zavaja, človekoljubni ne skrbi, pogumni nima strahu.« Toda na kakšen način lahko kdo postane plemenitnik? »Šele uglajen lahko

postaneš plemenitnik.« Kar zadeva moč etike, kitajski strokovnjaki za izobraževanje poudarjajo, da so plemenitniki tisti, ki »jim lahko zaupaš vladanje in usodo države in ki ob največjih preizkušnjah ne klonejo«; »plemenitnik je v harmoniji z drugimi, četudi se z njimi nujno ne strinja«; »človeško življenje temelji na odkritosrčnosti«. To sta moč in vera plemenitnika. To, kar smo izpostavili zgoraj, so vzorčni primeri njegovega delovanja. Na drugi strani sta proti hipokritom in aristokratom naperjena strogo svarilo in graja, podobno kot je na zahodu prišlo do ostre obsodbe skorumpiranih aristokratov. Izobraževanje o kultiviranju plemenitnikov je, podobno kot pri angleškem izobraževanju, v zgodovini kitajskega izobraževanja nedvomno enako pomembno.

Zgoraj smo navedli skupne točke primerjave med kitajskimi in angleškimi koncepti izobraževanja. V nadaljevanju pa se bomo posvetili razlikam med njima, saj smo opazili, da obstajata dve poglobljeni razliki. Najvidnejši vzrok za porajanje razlik je v tem: Anglež se že v času otroštva in odraščanja redno napaja z različnimi religioznimi koncepti, ki postopoma postajajo njegova veroizpoved. Za razliko od tega se na Kitajskem, razen v skrajnih primerih, starši ne vtikajo v veroizpoved svojih sinov in hčera, tako da lahko ti ohranjajo svobodo veroizpovedi. Kljub temu javno mnenje še vedno izraža pozitiven odnos do vere. Drugič, opazili smo odlično opremljenost angleškega znanstvenega izobraževanja, medtem ko smo v naši državi glede tega opazili pomanjkljivosti. Prva točka nima veliko zveze s sedanostjo. Kar pa zadeva drugo točko, moramo izraziti naslednjo željo: naše izobraževanje mora napredovati in omogočiti večji razvoj znanstvenega izobraževanja. Ne samo, da so v Angliji univerzitetni laboratoriji zelo dobro opremljeni, temveč to velja tudi za znanstvenoraziskovalne skupine. Anglija ima štiri državne muzeje, ki jih neposredno podpira ministrstvo za izobraževanje. V zakladnici teh muzejev se skrivajo vsakovrstni zakladi in edinstveni primerki. V Angliji je torej javno mnenje naklonjeno znanosti. Kljub temu, da morajo znanstveniki prevzemati veliko odgovornost za odpiranje in širjenje znanstvenega področja, je njihovo delo deležno velikega občudovanja in podpore javnosti, saj je ta že doumela njegov velik in globok pomen. Filozofi, misleci in pisatelji vsi po vrsti priznavajo, da znanosti dolgujejo marsikaj in da jim svojih teorij ni treba snovati tvegano, brez temeljev. Kitajska s tega vidika resnično ni primerljiva. V muzeju znanosti in muzeju zgodovine narave v Kensingtonu so zbrani idealni modeli in uspešni konkretni primerki. Iz tega je neposredno razvidno, kakšen vpliv je vse to imelo na izobraževanje. Pri nas na Kitajskem pa izobraževanje najmanj dva tisoč let ni doseglo stopnje višjega znanstvenega izobraževanja, temveč je človeka kultiviralo na visoki ravni in ga izpopolnilo. Vse od trinajstega stoletja dalje smo v procesu stopanja v stik z Zahodom pridobili nekaj znanja

o naravoslovnih znanostih (kar ne vključuje njihovih negativnih elementov), vendar pa je nekaj stoletij pozneje prevzemanje krščanstva s seboj prineslo nauk aristotelske logike, Evklidov nauk in druge uporabne znanosti. Ni minilo pol stoletja, ko je Kitajska začela izvajati reforme izobraževanja in se omejila zgolj na reforme področja izobraževanja naravoslovnih znanosti. Kitajska je takrat spoznala, da lahko zgolj najnovejša generacija sprejme novi tip izobraževanja in da se lahko stara civilizacija šele tako prerodi. Prvi korak, ki ga je nameravala Kitajska storiti pri reformah, je bil ustanavljanje univerz in širjenje znanstvenega izobraževanja, kar je že udejanjila. Leta 1865 je v Shanghaiju ustanovila na znanstveni tehnologiji utemeljeno jiangnanško orožarno, ki je obsegala veliko ozemlje z ogromno kapaciteto. Leta 1867 so s posnemanjem modela evropskih raziskovalnih inštitutov ustanovili eno prvih strojniških šol. Odtlej so bile z naporom napredka našega zgodnjega izobraževanja šole in tehnološko znanstveni inštituti na prvem mestu; leta 1867 je bila ustanovljena pomorska šola Mawei, leta 1876 telegrafska šola, leta 1880 pa ladijska šola. Univerza Beiyang je bila ustanovljena leta 1889, Splošna šola Nanyang leta 1897, Univerza prestolnice pa leta 1896. Ustanavljali so tudi druge podobne šole in ustanove. Po drugi strani smo v Anglijo, Francijo in Nemčijo pošiljali mlade študente, ki so študirali ladjedelništvo, gradbeništvo in podobne znanstvene panoge. Njihovo znanje, kot tudi znanje predstavnikov prenašanja zahodne znanosti na Vzhod, je imelo izjemno močan vpliv. Toda njihovo število je bilo omejeno, saj so bili zgolj skrbno izbrani študentje upravičeni do študija v tujini, čeprav po njihovem mnenju v resnici še vedno nismo zagotovili dovolj šol, tako da so se morali pred odhodom v tujino sami posebej dobro pripraviti. Zgoraj omenjene šole so sicer zelo pomembne, vendar kljub temu ne morejo same razrešiti tega problema. Naš problem je predvsem pomanjkanje šol. Še pomembnejše od pošiljanja študentov na študij v tujino in ustanavljanja šol pa je odpravljanje nekaterih drugih pomanjkljivosti. Zaradi pomanjkanja šolskih objektov se lahko številni študentje vpisujejo zgolj na tečaje študijskih skupin. Tam se lahko učijo tujega jezika in uporabnih znanosti, pa tudi temeljnega znanja teoretskih znanosti. Zaradi tega do tovrstnih šol gojimo globoko spoštovanje. To, da jih vlada namerava zamenjati z drugimi podobnimi šolami, nikakor ni nazadnjaško. Snovalci novega izobraževanja so na svojih srečanjih predlagali, da se zagotovijo novi šolski objekti, vlada pa je na podlagi tega predloga sklenila, da bo leta 1902 razglasila dekret, v skladu s katerim se bo od takrat naprej število študentov v študijskih skupinah postopoma zmanjševalo. Do leta 1910 naj bi bilo po statistiki v štirinajstih angleških in ameriških študijskih skupinah vpisanih le še nekaj več kot tisoč študentov, medtem ko bi bilo na državni Pekinški univerzi vpisanih nekaj več kot dva tisoč tristo študentov. Seveda je pri tem pomembno, da se študentom na

šolah, ki jih bo Kitajska na novo ustanovila, na široko odpre vrata. Vendar pa imajo te šole tudi veliko vidnih pomanjkljivosti, kot na primer omalovaževanje kitajske zgodovine, kulture in drugih podobnih disciplin. Kot je splošno znano, je vsem tem šolam skupno, da želijo širiti krščansko vero in njen nauk, ustvariti nove vplive ter razviti novo uporabnost. Tako so v stalnem konfliktu s kitajsko tradicijo. O tej problematiki bi lahko še veliko razpravljali. Vse naštetu je jasno znamenje, da moramo pri razvijanju lastnega izobraževanja slediti določenim trendom, ki se v tem trenutku krepijo.

Zgoraj sem na splošno opisal interes Kitajske za razvoj naravoslovnih znanosti in nujno potrebo po širjenju poučevanja teoretskih in uporabnih znanosti, kar je precej pomembno. Zadnjih dvajset do trideset let je na vseh znanstvenih inštitutih moje države vzniknil neki novi duh. Sedaj že skoraj v vseh raziskovalnih institucijah uporabljajo evropske in ameriške znanstvene metode in prostore za eksperimente; v vseh lahko vidimo različne učenjake, ki skupaj raziskujejo – vse od fizike in kemije do biologije. Naše univerze so v izobraževanje in uporabo znanosti vložile kar največ truda, poleg tega pa so skozi ta proces izrazile željo, da bi Kitajska že v bližnji prihodnosti z napredkom v znanosti in industriji na novo prispevala k svetovni moderni kulturi. Toda njihov trud doslej še ni obrodil sadov. Nedvomno smo spoznali, da ima znanost veliko vrednost in da predstavlja enega najpomembnejših elementov napredka materialnega blagostanja naše družbe. Toda čeprav je vpliv znanosti na naš duh velik in četudi se duh znanosti kar dobro odraža v sodobni realnosti, je ta vidik še vedno problematičen. Iskreno rečeno, razlog je preprosto v tem, da ne premoremo ljudi, ki bi se ukvarjali z vzdrževanjem, uporabo in financiranjem objektov, v katerih bi potekalo znanstveno delo. Tako je zato, ker imajo ljudje, ki so si izobrazbo v tehničnih znanostih pridobili zunaj države, potem ko se vrnejo, zelo redko priložnost nadaljevati z raziskovanjem.

Zato so strokovnjaki za izobraževanje naše države po programu in vzoru muzeja naravne zgodovine Južnega Kensingtona ustanovili raziskovalni inštitut velikega formata. Sestavljala sta ga dva velika oddelka: prvi hrani znanstvene instrumente, opremo, vsakovrstne diagrame, modele in orodja, s čimer želijo prikazati proces različne stopnje evolucijskega razvoja fizike, kemije in drugih naravoslovnih znanosti ter demonstrirati tehnologijo; drugi oddelek razstavlja živali in druge primerke iz naravne zgodovine ter razlaga njihove medsebojne izvorne povezave, prikazuje vse od najmanjših živali do vsakovrstnih primerkov rastlin in živali ter njihov postopni prehod v antropologijo. Nujni stroški ustanovitve tega inštituta so ocenjeni na približno deset milijonov angleških funtov, kraj gradnje pa naj bi bil Nanjing ali Peking. Toda v tem trenutku so naši izobraževalni delavci soočeni z velikim pomanjkanjem javnega denarja,

ki ga čutimo v vsej državi. Zato je v takšnih okoliščinah očitno, da se bodo pri uresničevanju tovrstnih programov na Kitajskem pojavljale težave. Vendar pa smo trdno prepričani, da bodo, kar zadeva vprašanje znanstvenih objektov, ostale velike države našle načine sodelovanja s Kitajsko in ji na različnih ravneh ponudile pomoč. Velika Britanija je izplačala tako imenovano odškodnino boksarske vstaje,⁵ kar je, kot se vsi strinjamo, velikodušna in dobronamerna poteza. Že leta 1922 je angleška vlada o tem ustno obvestila kitajsko vlado. Od tistega dne so glede tega vedno več interesa izkazovale tudi druge vlade. Zdi se, da bi morali to uporabiti kot zgleden primer prijateljstva med Anglijo in Kitajsko. To je že dodobra preiščeno mnenje kitajskih strokovnjakov za izobraževanje. Po tem bi se lahko zgledovali tudi pri ustanavljanju raziskovalnega inštituta velikega formata. Sedaj lahko že z gotovostjo povemo, da ta inštitut ne razvija samo srednješolskega izobraževanja in spodbuja razvoja znanosti, temveč bo postal središče raziskovanja in opreme. To je želja celotnega kitajskega ljudstva, zlasti ljudi, ki delajo v izobraževanju, v zvezi z vprašanjem odškodnine za boksarsko vstajo.

Morda v okviru razvoja kitajskega izobraževanja obstajajo tudi obstranske težnje, vendar se najpomembnejša kaže v nestrpnem pričakovanju odprtja novega raziskovalnega središča, kar je treba vedno znova posebej poudariti. Zgoraj smo na kratko povzeli glavne poteze poteka reform na področju izobraževanja naše države, podrobnostim pa se nismo posvečali. Čeprav bi vsakogar zanimalo, na tem mestu o njih ne bomo več razpravljali.

Objavljeno v reviji Zhongguo shehui [China Society] s sedežem v Londonu, 10. aprila 1924.

Prevedla Katja Kolšek

5 Op. prev.: štipendija iz odškodnine za boksarsko vstajo je bila najpomembnejši vir financiranja šolanja v tujini kitajskih izobražencev v vsem dvajsetem stoletju.

O uporabnosti državnega jezika (1922)

Človeški jezik se je oblikoval za rabo. Razen besed mama, stric in podobno, katerih glasovna podoba je sila enostavna in so posledično skupne jezikom več ljudstev, ima večina ostalih samostalnikov in glagolov jezikov različnih ljudstev le malo skupnega. Poleg tega se jezik neprestano spreminja. Če raziščemo dva ali več jezikov, lahko ugotovimo, da ima vsak jezik majhen del, iz katerega je razvidno, da so bile določene značilnosti v preteklosti enake, pa so se kasneje razvile v različne smeri, ali pa so bile v preteklosti različne, kasneje pa so postale enake. Tako lahko vidimo, da človek vse ravni jezika nujno neprestano ustvarja na novo in jih preoblikuje. Poleg tega nekateri ljudje namerno posnemajo [druge], te besede pa sčasoma preidejo v splošno rabo. Nikakor ne drži, da bi ljudje na določenem ozemlju lahko govorili le določen jezik. Skladno z nujnostjo se mora tudi ta včasih spremeniti. Pred kratkim smo ustanovili specializirane šole za učenje državnega jezika ter povabili posameznike iz vseh provinc [...] in vasi, da se ga naučijo, saj menimo, da bi ga morali uporabljati vsi. Zato bom zdaj na kratko govoril o uporabnosti državnega jezika.

O uporabnosti pri izobraževanju

Če bomo poslušali svoje babice in dedke ter bomo z opravljeno vaško osnovno šolo že zadovoljili svoja pričakovanja po izobrazbi, nam o obravnavani temi sploh ni treba več govoriti. Če pa želimo oditi v mesto na srednjo šolo ali v še večje mesto na visoko šolo, se z rabo svojega krajevnega jezika ne bomo

mogli sporazumevati. Ko še nismo imeli državnega jezika, smo se morali ob vpisu na šanghajske šole nujno naučiti suzhoujskega narečja. Če smo se preselili v Peking, smo se morali naučiti pekinškega narečja. Mar ni to precej zoprno? Danes na pekinški univerzi ni nujno, da vsi učenci ali učitelji znajo državni jezik, zato učenci učitelja pogosto ne razumejo. Tako mora učitelj predavanja nujno natisniti ali pa mu ne preostane drugega, kot da predava v angleščini. Mar ni to čudno? Če bi vsak znal državni jezik, ne bi bilo več težav z znanjem jezika na šolah ter z razumevanjem predavanj. Mar ne bi bilo to nadvse priročno?

O uporabnosti pri zaposlovanju

218

Če si želimo v domači vasi obdelovati nekaj polj, biti obrtnik ali odpreti majhno trgovino, nam spet ni treba govoriti dalje. Če pa si želimo delati v večji tovarni ali večjem podjetju, bomo morali oditi v malo bolj oddaljene kraje, kjer ne bomo mogli govoriti le svojega krajevnega jezika. Tako so na primer ženske, zaposlene v svilarski industriji v Šanghaju, v glavnem iz mesta Huzhou, saj so tam že od nekdaj znali navijati svilne niti, poleg tega pa sta si narečji iz mest Huzhou in Šanghaj zelo podobni. Če želi dekle, ki ne zna šanghajskega narečja, dobiti zaposlitev v svilarski industriji, bo to zelo težko. Hranilnice vodijo poslovneži iz Ningboja in Shaoxinga, in če ne znamo njihovega jezika, bomo v hranilnicah le stežka dobili zaposlitev. Na območju mesta Jiaying v Guangdongu so se ustalili priseljenci iz porečja Dolge reke. Njihov jezik je precej drugačen od tistega, ki je v rabi v Guangdongu in mu pravimo jezik *kejia*.¹ Ne glede na to, kam bi se omenjeni ljudje priselili, ne bi mogli delati skupaj z ljudmi iz Guangdonga, Zhaozhouja in Huzhouja. Na južnih otočjih prebiva največ kitajskih izseljencev, toda če želijo tisti, ki ne znajo jezika province Guangdong, iti na angleška otočja, ali če ne znajo jezika province Fujian in želijo iti na nizozemske otoke, bo iskanje dela zanje težko. Mar niso to vse veliki problemi? Če bi vsi govorili enoten državni jezik, to ne bi bil več problem.

O uporabnosti pri služenju družbi

Če želimo samo v svojem kraju opravljati dobra dela in organizirati dogodke, povezane s samoupravljanjem, smo s tem že izpolnili svoje dolžnosti in tu nimamo več česa dodati. Vendar ko govorimo o krajanih nekega kraja in državljanih neke države, krajevna pripadnost ne more obstajati brez pripadnosti državi. In ko se že čutimo pripadnike svoje države, moramo izpolniti svoje

1 Op. prev.: dobesedno pomeni jezik gostujočih družin.

državlanske dolžnosti, pri čemer se moramo med seboj nujno razumeti. Včasih želimo, da bi svoje ideje sporočili drugim državljanom, zato potrebujemo sredstvo sporazumevanja – in to je državni jezik. Zakaj se v skupščini province Jiangsu poslanci s severa province pogosto prerekajo s poslanci z juga? Čemu se je letos zaradi enega poslanca povedalo toliko šal na njegov račun? Zakaj prva ustava province Hunan zaradi spora med tistimi z zahoda in tistimi z juga ni mogla biti sprejeta? Seveda lahko rečemo, da gre za prednosti in slabosti na posameznem območju, toda pri mnenjih krajanov lahko pride do sporov, ker jezik ni enak in sporazumevanje ni popolno. Zakaj tisti, ki niso iz Fujiana, le težka vstopijo v vrste uradov mornarice? Zakaj tisti, ki niso iz Guangdonga ali tam nikogar ne poznajo, le težka dobijo zaposlitev v prometu? Seveda gre pri tem za vprašanje moči, vendar gre pri zaposlovanju ljudi iz drugih provinc v osnovi za težavo pri sporazumevanju. Če želimo združiti državljane celotne države, da bodo služili državi, mar ni nujno, da se vsi učijo državnega jezika?

Ko se rodimo v neko državo, se razen šolanja, zaposlitve in služenja družbi le težka spomnimo še katere druge pomembne reči. Pri vseh treh je nujno poznavanje državnega jezika. Je torej sploh še mogoče, da se državnega jezika ne učimo?

Objavljeno v Guoyu yuekan [Mesečnik za državni jezik], št. 1, svitek 1, 20. februar 1922.

Prevedel Marko Škafar

Metode za izvedbo estetskega izobraževanja (1922)

Ko smo pripravljali nove modele izobraževanja, smo izpostavili tri pogoje: telesno vzgojo, intelektualni razvoj in moralno izobraževanje. V zadnjih desetih letih pa smo postopno vključili tudi estetsko izobraževanje, kar je v svetu izobraževanja splošno znano. Gospod Li Shicen¹ me je prosil, naj povem kaj o »metodah za izvedbo estetskega izobraževanja«, zato sem tu zapisal svoje osebne poglede.

Glede na trenutne razmere na področju izobraževanja lahko izobraževanje razdelimo na tri področja: 1. družinsko, 2. šolsko in 3. družbeno. Tudi estetsko izobraževanje, o katerem govorimo, je del teh treh področij.

Če želimo izvajati celostno izobraževanje, moramo začeti pri prvih korakih. Čeprav ni moč prekoračiti področja izobraževanja, če začnemo pri prenatalnem izobraževanju. Ne verjamem, da bi lahko bilo družinsko izobraževanje popolno, zato menim, da je idealno začeti pri javnih prenatalnih ustanovah in jaslih.

Javne prenatalne ustanove ponujajo prostor nosečnicam. Urejene morajo biti v lepem okolju, stran od onesnaženega mestnega zraka in hrupa. Zgradbe morajo biti izumetničeno oblikovane v proporcijah, slediti morajo staremu lokalnemu duhu, s pridihom preporodnega obdobja v Grčiji ali renesanse. Slogom, kot ga vidimo v visokih egipčanskih piramidah ali kot je gotski stil, se

1 Op. prev.: Li Shicen (1892–1934) je bil kitajski filozof.

je treba izogniti. Zgradba mora biti z vseh strani obdana s cvetličnim vrtom, imeti mora dvorišče, kjer se lahko sprehajamo in lahko telovadimo ter občudujemo luno in zvezde. Raznovrstno cvetje in drevje na vrtu naredi okolico elegantno in lepo, da godi očem. Izbrati je treba lepe ptice in živali s harmoničnimi glasovi, da se sprehajajo med cvetjem in drevjem, vendar pa se je treba izogibati opicam in ptičem, zaprtim v kletkah. Vodo je treba urediti v studence z umirjenim, nederočim tokom, stoječo vodo pa estetsko oblikovati v ribnik z živahnimi ribicami. V notranjosti zgradbe morajo biti tako tapete na stenah kot preproge na tleh umirjenih barv in s cvetnimi vzorci. Uporabni in razstavljeni predmeti morajo biti lahki in elegantni, ni pa dobro zbirati težkih in kičastih predmetov. Vsak prostor mora slediti določenemu sistemu in se izogniti kaosu. Razstavljeni kipi in slike naj bodo v istem slogu, kipi in slike aktov pa naj prikazujejo zdravo telesno postavo. Neizdelani, nespodobni, tragični ali čudni predmeti, četudi orišejo individualnost in imajo vrednost, naj ne bodo v teh prostorih. Izogibati se je treba kričečim barvam. Gradivo, namenjeno branju, naj bo optimistično in harmonično ter naj ne opisuje temačnih vidikov družbe ali neobičajnih duševnih stanj posameznika. Vsak dan naj bi igrala glasba, ki ustreza istim kriterijem kot slikarstvo: preveč udarna in preveč iztrošena glasba nista zaželeni. Če povzamem, vsak vidik mora v celoti prispevati k harmoničnemu in živahnemu okolju za nosečnice, saj samo tako ne bo negativnih vplivov na zarodek. To je estetsko izobraževanje zarodka.

Po porodu se izobraževanje nadaljuje v okviru javnih jasli. Prvo leto mati sama skrbi za vzgojo, v drugem in tretjem letu, ko se vrne k svojim opravilom, pa otroka v varstvo preda varuški. Zgradba za jasli mora biti podobna zgradbi za prenatalno ustanovo, lahko pa sta ustanovi celo povezani. V njih razstavljeni kipi in slike so lahko akti zdravih otrok v različnih dinamičnih ali statičnih položajih, vsak drugi dan pa jih lahko zamenjamo. Izbrana glasba naj bo preprosta in umirjena. V ustanovi uporabljen jezik in dejanja morajo biti v ustreznem tonu in pospremljena z ustreznim obnašanjem, da so lahko otroku za zgled. Tudi obleka in okrasje morata izkazovati lepoto.

Še pred ustanovitvijo takih javnih mehanizmov je dobro v okviru družine stvari urejati po enakih vzorcih, kar prepoznamo kot družinsko izobraževanje.

Ko otrok dopolni tri leta, mora v vrtec. Vrtec pomeni prehod od družinskega v šolsko izobraževanje. Takrat otrok ne le pasivno povzema estetski čut, ampak ga tudi že samodejno izraža. Ples, petje in ročne spretnosti so posebne učne ure estetskega izobraževanja. Tudi pri poučevanju računanja in govorjenja je treba z razvrščanjem in tonom spodbujati otrokov občutek za estetiko, ne smemo pa uporabiti suhoparnih metod za računanje in slovnico.

Ko otrok dopolni šest let, vstopi v osnovno šolo. Naslednjih enajst ali dvanajst let je običajni čas za izobraževanje. Posebne ure estetskega izobraževanja zajemajo glasbo, risanje, telovadbo, literaturo idr. Pred srednjo šolo se otrokova neodvisnost postopno okrepi, postopno se razvija tudi izkazovanje individualnih potreb, zato lahko tudi izbira besed in umetnost postaneta bolj kompleksni. V izobraževalne namene lahko uporabimo tako tragična kot komična besedila.

Toda izobraževanje o umetnosti ni vezano le na nekaj učnih predmetov, marveč so z njim povezani vsi šolski predmeti. Matematika je morda videti dolgočasna, toda ritem ali razmerja v umetnosti so povezana z njo, najočitnejši primer tega pa je zlati rez. Matematične igre lahko vzbudijo estetske občutke komičnega. Geometrične oblike se uporabljajo v umetnosti oblikovanja vzorcev. Fizika in kemija se zdita mehanski, toda sta tesno povezani z akustiko in glasbo, optiko in barvami. Lepota herojske moči v celoti temelji na razkazovanju sile. Teorija empatije v estetiki pri razlagi oblike umetniškega izdelka izhaja iz njegove moči. Literatura, glasba in slikarstvo vzbujajo različne tople ali hladne občutke, kar asociira na termodinamiko. Sila privlačnosti v magnetu je ista kot človekova ljubezen ali sovraštvo. Veliko lepih umetnosti in umetniških spretnosti lahko nastaja le s pomočjo električne sile. Pri kemičnih poskusih pogosto vidimo čudovite barvne žarke, način, kako so razporejeni atomi in elektroni, pa lahko vpliva na spreminjanje vzorcev. Barve, ki se uporabljajo v slikarstvu, so velikokrat kemični proizvodi. Lunin in zvezdni sij, ki v astronomiji odseva odnos med razdaljami, ima v slikarstvu in literaturi izjemno magično moč. Svetlikanje mineralov in kristalov, za katere znanost pravi, da je rezultat narave, je pri oblikovanju nakita zelo pomemben element.

V znanosti so cvetovi in listi rastlin mehanizem reprodukcije in dihanja ali priročni material za kategoriziranje vrst. Živalsko perje in glasove znanost prepozna kot nekaj, kar živalim pomaga ohranjati življenje, ali kot razlog za parjenje samca in samice. V umetnosti in literaturi pa je vse to gradivo za estetski pogled. Geografske spremembe oblakov, zarje, vetra, snega, slavnih hribov in gora, rek in morij so stalnica v zapuščini literatov in umetnikov. Zgodovinski pregled razvoja literature in umetnosti ter anekdote o književnikih in umetnikih so prav tako del estetskega izobraževanja.

Ko se običajno izobraževanje prevesi v bolj specializirano, se estetsko izobraževanje nadaljuje v čisti obliki. Tisti, ki ljubijo glasbo, obiskujejo glasbene šole. Tisti, ki ljubijo zgradbe, kipe in slike, se vpišejo v šolo za lepe umetnosti. Tisti, ki ljubijo dramo, obiskujejo gledališko šolo. Tisti, ki ljubijo literaturo, lahko na univerzi poslušajo predavanja o literaturi. Tisti, ki ljubijo druge znanstvene

discipline, pa se vključijo v druge programe. Toda vsaka oblika šolske zgradbe in razstavni predmeti v njej morajo ustrezati zahtevam estetskega izobraževanja. Občasno lahko organiziramo debatne krožke, glasbene koncerte, razstave ocenjenih nalog in raznovrstne spominske prireditve. Vse to je mogoče uporabiti za estetsko izobraževanje.

Učenci niso ves čas v šoli, poleg tega je veliko ljudi že zapustilo šolske klopi in tako nimajo več veliko priložnosti za estetsko izobraževanje. Zato je potrebno družbeno izobraževanje s področja estetike.

Družbeno estetsko izobraževanje izhaja iz specifično oblikovanih mehanizmov:

1. Umetnostne galerije, ki zbirajo in razstavljajo umetniške izdelke vseh vrst. Vsako vrsto teh izdelkov lahko opredelimo glede na obdobje. Tu pride v poštev izvornik, saj imajo na primer v slikarstvu najslavnejša dela pogosto imitacije. Tudi v kiparstvu lahko najdemo imitirane skulpture. Pripraviti in natisniti je treba kataloge najpomembnejših razstavljenih del s fotografijami. Galerije so odprte vsak dan ob določenem času. Najbolje bi bilo, da bi bil vstop brezplačen, če to ne bi bilo mogoče vsak dan, pa vsaj ob nedeljah in praznikih.
2. Umetniške razstave potrebujejo v ta namen zagotovljeno zgradbo. Takih razstav je nekaj na leto, na primer pomladanska, jesenska razstava idr. Umetniške izdelke sodobnih umetnikov je treba razstaviti doma ali v tujini. Izdelke za razstavo mora najprej izbrati posebej določen ocenjevalni komite. Tem razstavnim predmetom lahko določimo ceno in jih na razstavi prodamo. Poleg tega lahko občasno priredimo posebne razstave, na primer avtorsko razstavo ali razstavo umetniške skupine. Prav tako lahko posebej razstavimo umetniška dela iz drugih držav ali zasebnih zbirk.
3. Koncerti potrebujejo posebej oblikovan prostor, kjer potekajo redne glasbene prireditve. Poleti se lahko te prireditve preselijo v park ali na trg.
4. Gledališča bi morala imeti dvoje ločenih ustanov, eno za pevske in plesne predstave, drugo pa za dramske predstave;² v vsaki ustanovi lahko uprizarjamo tudi tuja dela. Scenariji za dramska dela morajo biti izpod peresa literatov, igralci pa morajo biti strokovno izobraženi. Če gledališče ne zmore samostojno začeti z delovanjem, lahko prejme pomoč iz javnih sredstev.
5. Kinematografi morajo pred predvajanjem najprej pregledati filme ter zavreči dolgočasne komedije, nasilne detektivke in vulgarne ljubezenske drame. Vrtijo naj predvsem filme o naravi in filme, posnete po literarnih delih.

2 Op. prev.: Cai Yuanpei uporabi izraz *kebaiju*, kar napeljuje na vrsto kitajske dramske predstave, pri čemer *ke* pomeni gibanje telesa, *bai* pa prepevanje poezije *ci*.

6. Zgodovinski muzeji večinoma razstavljajo umetniške izdelke, iz katerih lahko sledimo razvoju umetnosti.
7. Inštituti za stare študije večinoma razstavljajo najstarejše primerke umetniških izdelkov, iz katerih je viden izvor umetnosti.
8. Antropološki muzeji ne razstavljajo le umetniških izdelkov; razstavljeni so lahko tudi zelo grdi izdelki, toda na teh razstavah lahko primerjamo umetnost različnih narodov ter različne značilnosti in stopnje razvoja. Ne glede na to, kako otročje so nekatere narodnosti, imajo vedno nekaj umetniških izdelkov, ki presenečajo. Pogosto se zgodi, da imajo tudi narodi, ki niso strateško povezani, umetniške izdelke z enakimi značilnostmi. Iz njih lahko vidimo razvoj umetnosti.
9. Inštituti za naravne znanosti ter botanični in živalski vrtovi sicer niso oblikovani za to, da bi ljudi izobraževali o umetnosti, toda minerali in kristali, rastlinski in živalski fosili, barviti žarki, izumetničene strukture in posebno lepe oblike kljub temu vzbujajo estetske občutke. Ker so vse vrste živali in rastlin vredne občudovanja in cenjenja, o tem ni več vredno izgubljati besed.

Poleg teh posebnih predmetov so še običajni predmeti, ki so namenjeni polepšanju prostora. Če se omejimo na predmete, ki se pogosto dotaknejo sluha ali vida, so nekateri grdih oblik, zato estetsko izobraževanje ni popolno. Zaradi tega ni mogoče obiti načrtovanja olepševanja prostora.

Pri olepševanju prostora je treba najprej izpostaviti ceste. V Evropi imajo najširše ceste na obeh straneh pločnike za pešce, ceste za javni promet pa imajo v sredini zelenice z drevjem, urejenim cvetjem ter nekaj klopmi, kjer se popotniki lahko usedejo. Čeprav vsega tega ni mogoče vedno urediti, pa je lahko vsaka cesta primerno široka in ravna. Vsaka cesta v mestu mora biti urejena po določenih pravilih. Pri križišču mora biti nekaj prostora, kjer postavimo vodnjak, cvetlično gredo in kipe.

Olepšati je treba tudi zgradbe. Propadajoče trisobne zgradbe vzbujajo občutke šibkosti in revščine. Skupaj sprijete tri- ali štirinadstropne večstanovanjske zgradbe ravno tako vzbujajo občutek prenasičenosti in preprostosti. Če to dvojje povežemo, dobimo nekaj, kar je nesprejemljivo. Evropske vile na obali ali v gorah so ponavadi enonadstropne, primerne za eno družino, dvonadstropnih je zelo malo, še višjih pa sploh ni. Z vseh strani so obdane s cvetličnim vrtom; čeprav je cvetje različno urejeno, kot celota sledi določenemu sistemu. V teh časih v vsaki državi poteka t. i. gibanje za »mesto cvetja in vrtov«, zato zgradbe vse bolj sledijo tem načelom. Naša mesta pa se le počasi preoblikujejo, toda ljudje, ki načrtujejo nova naselja, tega ne smejo spregledati.

K olepševanju prostora sodijo tudi parki. Obstajata dve vrsti parkov. Prvi so parki z obzidjem in vrati, kot na primer Centralni park v Pekingu ali park za tujce Huangputan³ v Šanghaju. Drugi so parki brez strogih meja, glavna kriterija sta lepota narave in večji kos gozda, v njih pa je nešteto malih stezic, po katerih se ljudje lahko sprehajajo, nekaj travnatih površin za telovadbo in reka ali manjše jezero, po katerem je mogoče čolnariti. Stavb ni veliko, popotniki pa imajo vanje prost vstop. V Parizu in Berlinu in še kje je cena zemlje izredno visoka, toda kljub temu so takšne parke ohranili.

Prostor olepšamo tudi z naravnimi znamenitostmi. Švica ima naziv »svetovni cvetni vrt«, ker je okolje zelo lepo, hkrati pa ljudje znamenitosti primerno ohranjajo. Promet je zelo priročen, kar privlači popotnike. Tudi Amerika ima kar nekaj velikih narodnih parkov, za katere v celoti poskrbi država. Zasebniki jih ne morejo uporabljati povsem svobodno; tako ostajajo ohranjeni in nepoškodovani. V naši deželi je veliko znamenitih krajev, toda številni so prometno nedostopni in odvrčajo popotnike, ki jih tako ne morejo občudovati. Taka je na primer gora Huangshan.⁴ Po drugi strani je promet v okolici Zahodnega jezera⁵ urejen, vendar pa tam ni večjih omejitev, tako da so nevedni ljudje zgradili nešteto vegastih zahodnih koč in onesnažili čudovito naravo. Res škoda!

Naslednji način olepševanja prostora je ohranjanje zgodovinskih objektov. Če so novejša zgradba poškodovane, to povsem pokvari estetski vtis. Poškodovani zgodovinski objekti pa lahko vzbudijo asociacije na zgodovino in v njihovi necelosti lahko uvidimo lepoto. Zato bi morali pri ohranjanju zgodovinskih objektov najprej upoštevati načelo, da jih ne spreminjamo. Seveda ne gre brez popraviljanja, toda popraviljanje ne sme pustiti sledi, ampak mora ohraniti prvotno obliko. Treba je ohraniti fotografije prvotnih oblik teh zgodovinskih objektov, da se bodo lahko tudi prihodnje generacije zgledovale po njih.

Način olepševanja prostora je tudi urejanje javnih pokopališč. Kitajci pokopališča urejamo zelo kaotično. Reveži pokopavajo svoje vsepovprek – gomilo iz kupa zemlje naredijo kjerkoli. Bogati pa zaradi umrlega zavzamejo veliko površino zemlje. Kamniti ali leseni nagrobniki sledijo istemu vzorcu in ne vsebujejo nikakršne estetske ideje. S stališča razuma ljudje pač umremo in namesto ohranjanja telesa je bolje pustiti zdravnikom, da secirajo telo in prispevajo k prihodnjemu razvoju na področju biologije in patologije. Kri in

3 Op. prev.: Huangputan ali Bund je predel v Šanghaju, kjer so tujci sredi 19. stoletja zgradili finančni center s številnimi bankami, ambasadami in trgovskimi postojankami v stilu evropske arhitekture.

4 Op. prev.: Huangshan je gora v provinci Anhui na Kitajskem.

5 Op. prev.: Zahodno jezero Xihu je slikovito slavno jezero v mestu Hangzhou, glavnem mestu province Zhejiang.

meso lahko postaneta gnojilo, kosti pa deli za skulpture in tako je tudi odpadni material koristno uporabljen. Toda človeško obnašanje je podvrženo čustvom, zato živi skušajo v žalovanju podaljšati ohranjenost trupla. Mi iz južnih provinc imamo gore polne pokopališč. To ni ekonomično, predvsem pa pokvari naravno lepoto. To ni niti približno tako lepo urejeno kot na Zahodu. Tam poznajo dva načina pokopa. Prvi je pokop v zemljo, kar lahko vidimo na pokopališčih Sanmalu v Šanghaju in Chongwenmen v Pekingu – obe sta urejeni po zahodnem vzoru.⁶ Če želiš preminulega pokopati, poveš, kateri prostor hočeš, in ga kupiš. Ob grobu je zasajeno cvetje, na njem pa je kamniti nagrobnik z vzorci in izvrstno vklesanimi nagrobnimi besedami, kar prinaša umetniški pridih. Druga vrsta pokopa je kremiranje trupla. Krematorij je velika stavba z električno pečjo, v kateri zažgejo truplo. Pepel zberejo v elegantno žaro, ki jo postavijo v čudovito kamnito odprtino. Ta kotiček je manjši kot grob v zemlji, pa tudi urejenost pokopališča je primernejša. Obe metodi sta ustrežnejši kot naš kaotični način pokopavanja.

Govoril sem o estetskem izobraževanju ljudi – od rojstva in celo pred njim pa vse do smrti. In tu se lahko ustavim. V besedilu je nekaj napak in izpustov, kar bom še dopolnil, še posebej pa upam, da jih bodo bralci popravili namesto mene.

Objavljeno v Jiaoyu zazhi [Revija o izobraževanju], let. 14, št. 6, junij 1922.

Prevedla Mojca Pretnar

6 Op. prev.: Sanmalu je ena starejših ulic v Šanghaju, Chongwenmen pa predel Pekinga.

Estetsko izobraževanje (1931)

Tisti, ki so v službi estetskega izobraževanja, bi morali poučevati teorijo estetike, z namenom, da bi vzgajali čustva. Človeško življenje temelji na volji. Medčloveški odnosi pa se obnašanju ne posvečajo kaj dosti. Zato je cilj izobraževanja ljudi vzgojiti tako, da se obnašajo položaju primerno, zaradi česar mora biti v središču izobraževanja moralno izobraževanje. Če razmislimo o želji po primernem obnašanju, se moramo pripraviti na dveh ravneh. Na eni strani moramo pretehtati korist in škodo, razmišljati o vzrokih in posledicah ter ohladiti možgane za presojanje. V to vrsto spadata vrednoti varovanja lastnega telesa in varovanja države, ki se naslanjata na pomoč intelektualnega izobraževanja. Na drugi strani je naglica intenzivnih čustev, ki se ne ozira na srečo in nesrečo ter na življenje in smrt. V to vrsto sodita skupno veselje ljudi in vrednota žrtvovanja sebe za množico. Ta plat se naslanja na pomoč izobraževanja o lepoti.

Tradicionalno kitajsko izobraževanje se je osredotočalo na šest umetnosti:¹ ritualnost, glasba, streljanje, jahanje, pisanje in računanje. Pri glasbi je šlo za čisto estetsko izobraževanje. Pri pisanju je šlo za sposobnost dokumentiranja, kar je vključevalo tudi estetske poglede. Pri streljanju in urjenju konj je

¹ Op. prev.: teh šest umetnosti je bilo v kitajski kulturi prisotnih od dinastije Zahodni Zhou (1046–771 pr. n. št.) dalje. Pri ritualnosti je šlo za pouk o politični etiki, standardnih družbenih vrednotah in obredih. Glasba je zajemala pouk o glasbi, poeziji in plesu. Streljanje je obsegalo pouk rokovanja z lokom. Pri obrambi je šlo za urjenje vojaških konj. Pisanje in računanje sta za razliko od ostalih štirih imela manjšo vlogo. Ritualnost je bila središče izobraževanja.

šlo za treniranje sposobnosti, saj oboje zahteva določeno raven elegantnosti. Osnovni pomen ritualnosti je bil v spoštovanju pravil z namenom oddaljevanja od vulgarnosti. Vsa področja razen računanja vsebujejo elemente estetskega izobraževanja. Če pogledamo kasnejše dobe, najbrž ni niti enega področja, ki ne bi vsebovalo neuradnega estetskega izobraževanja: literarni svet dinastij Han in Wei, »čisti pogovori« dinastije Jin,² kaligrafija in kiparstvo po obdobju severnih in južnih dinastij, poezija dinastije Tang, poezija *ci*³ po obdobju petih dinastij, romani in drame po dinastiji Yuan ter zgodovinske zgradbe in umetniški izdelki vseh vrst umetnosti.

Na Zahodu, na primer v izobraževanju v starogrških Atenah, sta bili glasba in gimnastika povezani in sta veljali za zelo pomembni umetnosti. Glasba in literatura sta bili čisto estetsko izobraževanje. Gimnastika si je na eni strani za cilj postavljala zdravje, na drugi strani pa je šlo v resnici za razvoj oblikovanja lepega telesa. Zato je grško kiparstvo edinstveno, izžareva lepoto, ki je ni bilo videti ne prej ne kasneje. Atensko izobraževanje se sicer ni osredotočalo samo na estetsko izobraževanje, ga je pa zajelo. Rimljani so, čeprav so se uveljavili z vojaško vladavino, prav tako gojili grško umetnost in literaturo. Krščansko izobraževanje v srednjem veku je s pomočjo tišine popravljalo vulgarnost, toda pri gotških zgradbah, glasbi, kiparstvu in slikarstvu ni nujno zavračalo estetskega občutka. Po renesansi sta se umetnost in literatura razbohotili. V 18. stoletju se je z Baumgartnovim in Kantovim raziskovanjem oblikovala estetika. Schiller je podrobno razpravljal o uporabnosti estetskega izobraževanja, vednost o estetskem izobraževanju pa je bila predstavljena na jasen način. (Schiller je bil tudi avtor številnih pesmi in dramskih del, njegovo delo o estetiki *Pisma o estetski vzgoji* (*Briefe über die ästhetische Erziehung*) pa je vir kitajskega termina »estetsko izobraževanje« (*meiyu*), ki je preveden iz nemškega izraza *ästhetische Erziehung*.) Kasneje, z razvojem zavedanja, je evropsko estetsko izobraževanje postalo posebej vredno občudovanja.

Če hočemo razmisliti o naših razmerah in govoriti o institucijah estetskega izobraževanja, jih lahko razdelimo v tri enote: šola, družina in družba.

Šola zajema vse, od vrtca do univerze. Urnik v vrtcih vključuje zgibanje papirja, oblikovanje gline, petje, ples, raznovrstno opazovanje, barve in oblike – vse to so objekti lepega. Po vstopu v osnovno šolo so na urniku igra, glasba, risanje, ročno delo ipd., to je neposredno estetsko izobraževanje. Drugo, na

2 Op. prev.: »Čisti pogovori« so razprave o metafiziki in filozofiji, ki so potekali v obdobju dinastij Wei (220–265) in Jin (265–420).

3 Op. prev.: poezija *ci* je vrsta poezije, ki je v osnovi nastajala kot besedilo, napesnjeno h glasbi, in je bila, za razliko od bolj cenjene poezije *shi*, namenjena prepevanju.

primer jezik, narava, zgodovina in podobni predmeti, pa tudi v veliki meri zadovoljivo vzbuja estetski občutek. V srednji šoli se urnik razširi v korist intelektualnih predmetov, hkrati pa se razpre okvir estetskega izobraževanja. Na primer: v matematiki je razmerje med števili velikokrat naključno. V geometriji so vse oblike osnova vzorcev. Sposobnost transformacije v fiziki in kemiji, sprememba svetlobe, veda o sestavi tal, mineralogija, enakomerna sestava v kristalih, ki spreminja svetlobni soj, spreminjanje barv in vonjav cvetja in listja v botaniki, postopna evolucija oblik v živalstvu, čudovito pisano perje, raznovrstni glasovi ptic, odtenki svetlobe in orbite zvezd v astronomiji, barvitost in transformacije rožnatih oblakov v fizični geografiji, slavni kraji v geografiji, veliki ljudje in pomembni dogodki v vseh zgodovinskih obdobjih ter številne druge strukture z veliko enakosti in majhnimi razlikami v družbi in znanosti, skupaj s teorijami, ki so zagotovo smiselne – vsa ta področja zagotovo vsebujejo intelektualno izobraževanje in osnovne elemente estetskega izobraževanja. Ko učitelj opozori na to, bo v učencu vzbudil veliko zanimanje.

O drugih področjih, na primer literaturi, glasbi in podobno, ki že v osnovi pripadajo estetskemu izobraževanju, ni treba posebej govoriti. Na visokošolski ravni pa imajo lepe umetnosti, glasba, dramatika in drugo, specifične šole, tudi literatura je posebna znanost. Študenti, ki niso v teh vodah, imajo pogosto javna predavanja in koncerte, ki se jih lahko udeležijo. Tudi sošolci se povezujejo glede na estetsko izobraževanje, s tem ko se udeležujejo srečanj, razvijajo stopnjo sposobnosti in tako iz srednješolske napredujejo na višjo raven. Šole vseh stopenj poleg rednega programa ponujajo raznovrstne možnosti za estetsko izobraževanje. Na primer, okolico šol predstavljata urejena pokrajina, ki jo lahko občudujemo, in gozd, s katerim je zasejana. Takšni predmeti so tudi šolske zgradbe, oblike naprav, ustvarjene podobe, ki jih lahko fotografiramo, in celo razstave ocenjenih izdelkov učencev. Ti predmeti ravno tako predstavljajo določeno stopnjo umetnosti. Z vsem tem je povezan sistem organiziranosti in prostora za razstavo.

Druga institucija je družina. Ni treba, da je bivalni prostor visok in obsežen, primerno je že, da je zgoraj nadstropje ali dve in spodaj klet. Je pa bistven vrt. En del naj bo zasejan s cvetjem in drevjem, drugi del pa urejen za telovadbo manjšega obsega, na primer gugalnica, prostor za tenis in podobno. Ostalo, kot na primer postelje, jedilna miza in stoli, posoda, knjižna omara in police v delovni sobi ter razstavljeni predmeti v sprejemnici – ne glede na to, ali so razkošni ali preprosti –, naj bo v skladu s slogom zgradbe in z osnovno obliko vsakega predmeta. Vse mora biti povezano med seboj in ne kar nameštano skupaj. Najpomembnejše je, da imajo ljudje prostor, kjer se lahko gibljejo, in da je bivalni prostor čist in urejen. Plehkim besedam, kot na primer

poniževanju in zmerjanju, ter dejanjem nasilja in sovražnosti – ne glede na to, ali se to dogaja med starimi in mladimi, žensko in moškim ali gospodarjem in služabniki –, se je treba povsem odpovedati.

Tretja institucija je družba. Izboljšave v družbi so temelj za izboljšave v mestih in na podeželju. Pri gradnji mest in naselij je prva skrb preplet vodnih cevi. Če stanovanje nima prostega pritoka vode, ki jo lahko zapremo, na ulici pa teče umazana voda in izlivi iz nočnih posod, to pokvari celoten estetski pogled na okolje. Ureditev ulic po mestu ali naselju mora imeti svoja pravila: koliko bo velikih in koliko majhnih ulic ter kje bodo križišča in trgi. Na trgih je prostor za cvetlične nasade s sezonskim cvetjem, pa tudi za vodnjak, da bi osvežil suh zrak. Na severu so vse province polne prahu v zraku, zato so vodnjaki potrebni. Prostor naj bo primeren tudi za razstavljanje umetniških izdelkov, na primer za spomenike slavnim ljudem ali kipe iz mitov in zgodb. Širina ulice naj bo predpisana, imeti mora pločnik za pešce in vozno pot, ob strani pa prostor za drevje. Zgradbe ob cesti lahko zasebniki uredijo po svoji volji, a morajo načrt odnesti na urad in pridobiti njegovo potrditev, da zgradba ne ovira razgleda. Tisti, ki si stanovanj ne morejo urediti sami, lahko na uradu zaprosijo za javna stanovanja za eno družino ali eno osebo, in to za nizko ceno. Poleg osnovnih šol in vrtcev obstajajo še ustanove za otroke in sirote, pa tudi ustanove, v katerih lahko starši, ki so v službi, pustijo otroke, da ne begajo po ulicah. Razstavljeni predmeti v izložbah trgovin, obešeni panoji, nalepljena obvestila in podobno morajo biti omejeni, sicer skazijo celosten estetski pogled ali vzbudijo sovražno stanje duha. Najbolje je, če prevozna sredstva za ljudi in stvari v celoti delujejo z močjo motorja, tako da ni treba uporabiti še moči živine ali ljudi, če pa že, morajo biti voli in konji močni, teža, ki jo vozijo, pa se mora skladati z njihovo močjo. Človeška sila je za prenašanje tovora primerna le za lažje predmete, vleko ali potiskanje vozička. Nosilnice in vozički so primerni za bolne in ženske, za pomoč pri potovanju in ogledovanju ali kaj podobnega. Pogled na starega vola in pretepenega konja, ki vlačita prekomerno težak tovor, ali na prepotenega rikšarja, ki teče, res ne more vzbuditi občutka veselja. Ustanavljanje ustanov, kjer lahko prakticiramo umetnost ter vključujemo revne in bolne, se mora ozirati na potrebe; takšne ustanove nudijo izkušnjo uživanja in preprečujejo beračenje. Ustanavljanje javnih pokopališč vključuje dvoje: pokopavanje v zemljo in kremiranje, kar je vnaprej določeno glede na željo pokojnika ali njegovih potomcev. Grob je razdeljen na prostor za drevje ali cvetje in prostor za nagrobnik. Za to veljajo pravila. Zunaj javnih pokopališč ni mogoče kupiti kosa zemlje za gradnjo grobnic. Javni parki so razdeljeni na več delov, vključujejo ribnik, paviljon, cvetje, drevje, ribe in ptice. Park je prostor, kjer si lahko ljudje po delu odpočijejo.

Ustanavljanje botaničnih vrtov občudovalcem omogoča ogledovanje rastlinja vseh letnih časov. Ustanavljanje živalskih vrtov ljudem ponuja na ogled posebne živali z vseh koncev sveta ter opazovanje njihovih oblik in življenja. Razstavišče vzorcev iz zgodovine narave omogoča občudovanje raznovrstnih naravnih predmetov, ki navdušijo oko. Ustanavljanje umetnostnih galerij je že dolgo namenjeno cenjenim umetniškim izdelkom, na primer slikam, kipom, raznovrstnim umetniškim ročnim delom, vezenju in graviranju. Razstavne galerije imajo določen odpiralni čas, ko si jih lahko ljudje ogledajo. Ustanavljanje zgodovinskih muzejev omogoča spoznavanje umetnosti naroda, ki se v različnih obdobjih spreminja. Ustanavljanje etnoloških in antropoloških muzejev pa daje vpogled v umetnost različnih narodov v določenem obdobju in njene posebnosti.

Zaželjeno je ustanavljanje umetniških razstav – če gre za razstavo novih umetniških izdelkov, je to priložnost, da ljudje podajo kritiko, če gre za razstavo zasebnih zbirk, pa je to priložnost, da jih vidi širša javnost. Tudi druge vrste razstav občudovalcem pogosto nudijo nove vtise; ni nujno, da so omejene na umetniške ustanove. Glasbene ustanove redno ponujajo koncerte resne glasbe, ki lahko potekajo tudi v parkih. Ustanoviti je treba nadzorni urad za publikacije, ki pregleduje popularne pesmi, romane, dramska dela, slike, okraske po mestu, novoletni papir z rožami, še posebej pa otroške knjige in slikanice; prepove tiste, ki so nespodobne in grobe, ter izbere tiste, ki spodbujajo prefinjenost in elegantnost. Javna dramska gledališča in kinematografi morajo uprizarjati slavna dela literatov in filme, ki so v zvezi z znanostjo in ki lahko vzbudijo plemenita čustva. Hkrati morajo biti predstave cenovno dostopne in privlačne za ljudi. Druga zasebna dramska gledališča in kinematografi, njihove predstave in filmi morajo biti nujno ocenjeni s strani javnega nadzornega urada; ta mora prepovedati tista dela, ki so vulgarna in nasilna ter v konfliktu z resničnim estetskim občutkom. Poročne in pogrebne obrede s ceremonijami, ki se odvijajo ves čas po istem kopitu s številnimi zapletenimi in nesmiselnimi postopki, je treba opustiti. Določiti je treba preprost javni obred, ki lahko izrazi žalost ali veselje. Vsako leto na dan državnosti oziroma spominski dan mesta ali naselja lahko ljudje poleg uradnega prazničnega dogodka še na kak drug način izrazijo svoje veselje, seveda pa mora imeti vse svoje meje, ki jih ne smemo preseči. Civilizirani ljudje ne smejo nikoli zapasti v nezavedno obnašanje. Vse zgoraj navedeno v novozgrajenih mestih v resnici ne velja. Stara mesta in naselja so še polna elementov, ki niso v skladu z estetskim izobraževanjem. V bližini starih mest bi lahko postopno zgradili takšna, ki bi bila v skladu z estetskim izobraževanjem in ki bi zamenjala stara, lahko pa bi po delih prenovili stara mesta.

Estetsko izobraževanje še ni prispelo v mesta in naselja, da bi jih olepšalo. Šole in družine si sicer prizadevajo za to, a v okolju naletijo na slabe vplive, ki ta prizadevanja ovirajo in zatrejo. Zato je nujno, da olepševanje mest in naselij postane najpomembnejša naloga estetskega izobraževanja.

Prvič objavljeno v Jiaoyu da cishu [Velika enciklopedija o izobraževanju], 1. del, ki je leta 1930 izšla pri založbi Shangwu yinshuguan.

Prevedla Mojca Pretnar

Estetsko izobraževanje in življenje (1931)

Človeško življenje je vpeto v aktivnosti volje. Volja pa je slepa, zato je znanje najbližja metoda, s katero lahko podrobno opazujemo voljo, znanju pa sledijo čustva.

Volja se izrazi skozi obnašanje. Med najsplošnejše načine obnašanja spadajo osebna higiena, izogibanje smrti, stremljenje k hitri koristi in izogibanje škodljivemu. Pri takšnem obnašanju gre v primerjavi z ostalimi oblikami obnašanja za zelo splošno znanje, s katerim ga lahko vodimo. Korak naprej si je za cilj postaviti življenje in korist vsakogar, v to pa umestiti tudi lastno življenje in korist. Takšno obnašanje je na eni strani obremenjeno z znanjem oziroma vednostjo, da vsakdo umre in zato tudi ti ne boš edini, ki bo preživel; in če vsi drugi trpijo škodo, ti ne moreš biti edini, ki se bo okoristil. Na drugi strani pa je tako obnašanje podvrženo premiku čustev; to pomeni, da ne preneseš tega, da sediš in gledaš, kako drugi umre, ne preneseš tega, da bi se sam okoriščal in mirno gledal, kako vsi drugi trpijo škodo. Ali še korak naprej: ko je potrebno, je človek pripravljen dati življenje, da bi pred smrtjo rešil drugega, in se odpovedati koristi, da bi zmanjšal škodo drugega; človek torej povsem pozabi na razlikovanje med sabo in drugim, med življenjem in smrtjo, koristjo in škodo. Takšno veličastno in prefinjeno obnašanje v celoti vznikne iz čustev.

Vsi ljudje imajo čustva, toda vsi se ne obnašajo tako veličastno in prefinjeno, to pa zato, ker je moč čustev, da kaj premaknejo, prešibka. Da se šibka čustva ojačajo, da iz plehkkih postanejo globlja, je potrebno vzgajanje. Orodje za vzgajanje so lepi objekti, namen vzgajanja pa je estetsko izobraževanje.

Zakaj lahko lepi objekti vzgajajo čustva? Zato, ker imajo dve značilnosti: so univerzalni in transcendentni.

Ko en človek pije iz tekoče vode, se drugemu ni treba zmočiti. Če je dovolj prostora, ko kdo stoji, drugemu ni treba stati povsem zraven. Takšni primeri, ko ljudje ravnajo enako kot drugi na materialni ravni, že dolgo služijo spodbujanju razlikovanja med sabo in drugim ter razmišljanju o sebičnosti. Če se ozremo k lepim objektom, je stvar povsem drugačna. Narava razmerij, ki jih vključujejo okus, vonj in dotik, ne izhaja iz teorije lepega. Estetski občutek vznikne iz vida in sluha, ki prenašata sliko in zvočno valovanje. Od tod preprosta in naravna ideja, da je »vse pod nebom za vse«. ¹ Slavne gore in širne reke so vsem ljudem na ogled. Zahajajoče sonce in svetla luna sta občudovana od vseh ljudi. Kipe v parku in slike v umetnostnih galerijah si ljudje lahko svobodno ogledujejo. Kralj Xuan države Qi ² je rekel: »Biti vesel sam ni tako dobro kot biti vesel z drugimi ljudmi« in »biti vesel med malo ljudmi ni tako dobro kot biti vesel med veliko ljudmi«. Tao Yuanming ³ je rekel: »Čudovite spise beremo in občudujemo vsi skupaj.« ⁴ To so dokazi, da je lepota univerzalna.

- 1 Op. prev.: Citat izvira iz knjige *Liji [Knjiga obredov]*, kjer lahko beremo opis idealnega sveta: »Ko vlada Velika Pot, je vse pod nebom za vse. Tisti, ki so plemeniti, sposobni in iskreni, so izbrani na uradniške položaje, in ti vzgajajo harmonijo. Ljudje si medsebojno zaupajo in veljajo dobri sosedski odnosi. Ljudje ne ljubijo le svojih staršev in ne le skrbijo le za svoje otroke kot za svoje. Za starejše je poskrbljeno do smrti, odraslim je dana služba, otroci lahko v miru odraščajo. S sočutjem je poskrbljeno za vdove, vdovce in sirote, stare in bolne, ljudi brez otrok in invalide. Možje imajo primerne vloge v družbi, ženske imajo svoje domove. Ljudje ne marajo gledati preobilja, ki leži na tleh, zato ga ne uporabljajo nujno le za lastno korist. Hočejo se potruditi, vendar ne nujno zase in za svojo korist. Zlo je tako zatrto in roparji, tatovi in izdajalci poniknejo. Takrat so vrata lahko odklenjena.« Prim. Max Müller (ur.), James Legge (prev.), *The sacred books of China: the texts of Confucianism (Part III, The Li Ki)* (Oxford: Clarendon Press, 1885), str. 362–365.
- 2 Op. prev.: Kralj Xuan države Qi (350–301 pr. n. št.). Država Qi je bila ena od držav v obdobju vojskujočih se držav (5.–3. st. pr. n. št.).
- 3 Op. prev.: Tao Yuanming (okoli 365–427) je bil kitajski pesnik iz obdobja dinastij Jin (317–420) in Liu Song (420–479). Je začetnik poezije polj in vrtov, za katero je navdih našel v življenju na podeželju, potem ko je opustil uradniško službo.
- 4 Op. prev.: Verz je vzet iz prve od dveh pesmi »Selitev« (*Yiju*), zadnja dva verza pa se v dobesednem prevodu v celoti glasita: »Čudovite spise beremo in občudujemo vsi skupaj, nerazumljive dele raziščemo skupaj in poiščemo njihov pomen.« Ideja je, da moramo izjemna dela deliti in o njih razpravljati z drugimi.

Četudi je namen cvetov, da iz njih zrastejo sadovi: slive, mandlji, breskve in hruške, jih pesniki pogosto opevajo. Cvetove občudujemo, čeprav iz nekaterih ne nastane nič uporabnega. Perje in kožuhi živali služijo preprečevanju mraza, ljudje pa imamo navado, da jim vzamemo krzno in ga uporabimo. Perje male bele čaplje ali pavji rep uporabljamo za okraševanje. Dovolj je, da nas pred vetrom in dežjem zaščiti hiša, čemu potem kipi in slike? Dovolj je, da naprave lahko uporabljamo, čemu jih potem oblikujemo? Dovolj je, da v navadnem jeziku prenašamo pomen, čemu potem pesmi s posebno izoblikovano intonacijo? Vse to dokazuje, da uporabnost umetnosti presega ograde koristnosti.

Umetnost poseduje univerzalnost, saj zlomi predsodke glede razlik med nami in drugimi, in transcendentnost, ker osvetli zvezo med koristnostjo in škodljivostjo. Zato ima zelo pomembno vlogo: vsebuje duha, »ki ga ne zbegata ne bogastvo in ne položaj, ki ga ne pretresejo ne revščina in ne tegobe in ki ga ne zadušita nobena moč in sila.«⁵ Še posebej ima pogum »žrtvovati življenje za krepost« in noče »živeti na račun oškodovanja kreposti.«⁶ Vse to ni v nikakršni zvezi z znanjem in vednostjo, ampak se vzgoji skupaj s čustvi; vir ni intelektualno izobraževanje, ampak estetsko izobraževanje.

Tako lahko rečemo, da imamo ljudje univerzalen poklic, ki mora zadovoljiti širše in globlje človeške potrebe, po opravljenem delu pa ne moremo, ne da bi brali literaturo, poslušali glasbo, obiskovali galerije ter uravnotežili znanje in čustva. Tako šele lahko rečemo, da smo spoznali vrednost življenja.

Prevedla Mojca Pretnar

5 Op. prev.: gre za citat iz dela *Mengzi [Mencij]*, ki se glasi: »... tak, ki ga ne zbegata ne bogastvo in ne položaj, ki ga ne pretresejo ne revščina in ne tegobe in ki ga ne zadušita nobena moč in sila. To so značilnosti velikega človeka.« Prim. James Legge (prev.), *The Chinese Classics (Part II): Mencius* (New York: Hurd and Houghton, 1895), str. 85.

6 Op. prev.: gre za Konfucijev citat iz dela *Lunyu [Pogovori]*, ki se v celoti glasi: »Odločen učenjak in kreposten mož ne bo hotel živeti na račun opustitve človečnosti. Žrtvoval bo celo svoje življenje, da bi ohranil popolno človečnost.« Prim. James Legge (prev.), *The Chinese classics (Part I): Confucius* (New York: Hurd and Houghton, 1895), str. 84.